

Ҳамид Усмон

МАРҒИЛОН
ФАРЗАНДАРИ

«Фарғона»—2000 й.

www.ziyouz.com kutubxonasi

УСМОН, Ҳамид.

МАРҒИЛОН ФАРЗАНДЛАРИ. Оммабоп нашр. (Сўзбоши ўрнида—А. Акрамов). «Фарғона» нашриёти, 2000 йил—54 бет.

Педагог ижодкор Ҳамид Усмоннинг қўлингиздаги рисо-
ласи улуғ аллома Бурҳониддин Марғинонийнинг ҳижрий са-
нада 910 йиллиги нишонланиши муносабати билан тайёрлан-
ган бўлиб, унда кўҳна Марғилон шаҳрининг машҳур фар-
зандлари — арбоблар, олимлар, академиклар, санъаткорлар,
ижодкорлар, тadbиркорларнинг ҳаётлари ҳамда меҳнат фао-
лиятлари ҳақида қизиқarli маълумотлар берилган.

«Фарғона» нашриёти, 2000 йил,

СУЗБОШИ УРНИДА

Қадимий ва ҳамиша навқирон Марғилонимиз азалдан касибу ҳунармандлар, санъаткору шбирлар, олимлару ула-молар шаҳри бўлиб жаҳонга танилган. «Буюк ипак йўли»да жойлашган Марғилон Х асрдаёқ савдо ва маданият маркази сифатида машҳур бўлган. Шаҳар тарихи унинг маданий-маърифий, санъат ва адабиёт олами билан чамбарчас боғ-ланган.

Шукроналар бўлсинки, истиқлол шарофати билан азиз Ўзбекистонимизда ўтмиш тарихимизни ўрганиш, миллий қадриятларимизни тиклаш, улуғ аллома-ю мутафаккирлар, шоирларимиз, қатағон йилларида жабрланган арбобу тад-биркорларимиз ҳаётлари, улар қолдирган маънавий меросни тиклашдек буюк бахтга муяссар бўлдик.

Буюк бобомиз — фикҳ илмининг султони Бурҳониддин ал-Марғинонийдек ватандошимиз билан ҳақли равишда фахрланамиз.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 19 январида чиққан «Бурҳониддин ал-Марғиноний таваллудининг ҳижрий сана бўйича 910 йиллигини нишон-лаш ҳақида»ги қарорини марғилонликлар қувонч, қалбларда фахр ва ифтихор ҳисси билан кутиб олдилар.

Ушбу мўъжазгина китобнинг Бурҳониддин ал-Марғино-ний хотирасига бағишлаб ёзилгани ҳам юқоридаги фикрлар-нинг бир исботидир.

Марғилондан ўзбек театри, қўшиқчилик ва мусиқа санъ-атининг йирик намояндалари Юсуфжон қизиқ Шакаржонов, Уста Олим Комилов, Мадали ҳофиз, Маматбува ҳофиз, Жў-рахон Султонов, Маъмуржон Узоқов, Тамарахоним, Мукар-рама Турғунбоева каби буюк санъаткорлар етишиб чиқ-қанлар.

Китобда Республикамиз халқ хўжалигининг тикланишида катта хизмат кўрсатган А. Ниёзов, А. Отабоев, Р. Қурбонов, У. Аҳмедов каби давлат арбоблари, И. Довудов каби тадбиркорлар ҳаёти ва фаолиятлари ҳақида кенг маълумотлар берилган.

Маънавиятимиз жонкуярларидан бўлган Ҳамид Усмоҳнинг ушбу рисоласи кўпчиликка маъқул бўлади, деб умид қиламиз.

А. АКРАМОВ,
Марғилон шаҳар ҳоқими,
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси депутати.

МАНГУ БАРҲАЕТ СИМО

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ушбу улуг аждодимиз, жаҳон халқларининг маънавий-диний тараққиётига, ҳуқуқшунослик илмининг ривожига улкан ҳисса қўшган буюк аллома, нодир истеъдод эгаси Бурҳониддин ал-Марғинович таваллудига ҳижрий сана бўйича 910 йил тўлиши муносабати билан унинг хотирасини абадийлаштириш ва ул зотнинг бебаҳо мероси билан халқимизни яқиндан таништириш мақсадида қарор қабул қилди.

Буюк ислом олими, фақх (ҳуқуқшунос) Али Ибн Абу Бакр ибн Абдул Жалил ал-Фарғоний ал-Рошидоний ал-Марғинович 515 йил ражаб ойининг саккизинчи куни — милодий 1123 йил 23 сентябрда таваллуд топганлар. Бу улуг зот мусулмон дунёсида Бурҳониддин ал-Марғинович номи билан машҳурдир.

Мавлоно ал-Марғинович 593 йили зул-ҳижжа ойининг 14-куни — милодий 1197 йил 29 октябрда 74 ёшида вафот этган.

Афсусларким, салкам бир ярим асрлик истибдод йилларида Бурҳониддин ал-Марғинович номи унутилишга маҳкум этилди. Истиқлол туфайли адолат қарор топиб, ул зоти шарифнинг ижодий мероси халқимизга қайтди.

Мовароуннаҳрнинг машҳур қонуншунос фақҳларидан бири, «Китоб ал-Ҳидоя» номли мукаммал асар муаллифи Шайхул ислом Бурҳониддин Марғинович ислом оламида мисли кўрилмаган шухрат қозонган.

Унинг «Ҳидоя» асари араб тилидан форс, инглиз, турк, рус ва бошқа тилларга таржима қилинган.

Бу — 53 та мустақил китобдан иборат ~~тўрт~~ тўрт жилдли асарда ханафий мазҳабидаги Ислом ҳуқуқининг турли тармоқ, соҳа ва нормалари ҳақида тўлиқ, мукамал маълумотлар берилган.

Ҳақиқий ва тўлиқ исми Абул-Ҳасан ибн Абу Бакр ибн Абдул-Жалил ал-Фаргоний ал-Рошидоний ал-Марғиноний бўлган Бурҳониддин (Ислом ва шариятнинг буюк исботи) мусулмон олий таълимини Марғилон, Бухоро, Самарқанд ва Мовароуннаҳрнинг бошқа шаҳарларида олган ва мусулмон ҳуқуқи ханафий мазҳаби фиқҳининг буюк назарийетчи ва амалиётчи фақиҳи сифатида ном қозонган.

Бурҳониддин ал-Марғиноний ҳақида Абдулҳай ал-Ланҳовий шундай деб ёзган: «Имом, қонуншунос бўлган, ҳадисшунослик билан шуғулланган, Қуръонни ёддан туширган ва тафсир қилган, ҳуқуқий билимларни тўплаб, уларни яхлит фан тартибига келтирган, ўткир талқиқотчи, пок ҳудожўй инсон, фан ва адабиётда тенги йўқ, юксак маҳоратли ҳуқуқшунос, ёзувчи, шоир бўлган».

Шунинг учун ҳам бу кишини «Бурҳониддин вал милла» деган шарафли ном билан аташган. «Милла» дегани олимни улуғлаб, уни мусулмон дунёсидаги халқлар ҳамда ислом динининг далили, исботи, деб мадҳ этишдир. «Ал Рошидоний» деб — буюк мутафаккиру алломаларимизнинг ажойиб анъанаси, яъни ўз исми-шарифидан сўнг туғилиб ўсган жой номини қўшиб ёзишдек одатлари билан бутун жаҳонга киндик қони тўкилган ерни — Она Ватанни билдирганлар.

Таваллуд топган заминга, авлодаждоллар руҳи покига бундан ҳам ортиқ ҳурмат ва эҳтиром бўладими?!

Бу — олийжаноб инсоний хислат, чивакам ватанпарварлик намунасидир.

Бурҳониддин ал-Марғиноний шарият асосларини муфтий Нажмиддин Абу Ҳафс Умар ибн Муҳаммад ан-Насафий, Ҳисомиддин Умар ибн Абдуллоҳ ибн Умар ибн Мааза ас-Сарахсий, Абу Умар Усмон ибн Али Пойкандий, Тожиддин Аҳмад ибн ал-Ҳусан ал-Банандинжий, Аҳмад ибн Абу Рашид Бухорий сингари машҳур фақиҳлардан ўрганган.

«Ҳидоя» китобида шариат масалалари муаллифнинг фикр ва хулосалари билан бирга, ханафийлар мазҳабининг барча имомлари, шунингдек, бошқа мазҳаб вакилларининг мулоҳазалари ҳам баён этилган.

Исломнинг асосий маросим талаблари, ҳуқуқий ва ахлоқий қоидалари, хусусан таҳорат, намоз, закот, рўза, ҳаж, қурбонлик, оила-никоҳ масалалари бўйича қоидалар батафсил ёритилган, ҳуқуқий қоидаларни бажармаганлик учун жазо чоралари белгиланган.

«Ҳидоя»да мулкӣ ва молиявий муносабатларга, жиноят ва жазо, фуқаролик ҳуқуқи, суд ва процессуал масалаларга кенг йўл берилган.

Бундан ташқари, унда урушлар, ўлжа олиш ва уни тақсимлаш, турмуш ва фаолиятдаги тақиқлашлар, ижозатлар ҳақида батафсил сўз юритилган.

«Ҳидоя» тўрт жилддан иборат бўлиб, 56 бобга бўлинган. Рус тилидаги нусха 1146 саҳифадан иборат.

Бурҳониддин Марғиновичнинг «Ҳидоя» асари Мовароуннаҳр фиқҳ мактаби тарихи бўйича, мазкур ҳудуддаги диннинг асил ҳолати тўғрисида бағоят қимматли маълумотларни ўзига мужассам этган.

Мусулмон ҳуқуқини «Ҳидоя» асосида ўрганиш нафақат Мовароуннаҳрда, балки мусулмон оламининг бошқа тарихий-маданий ҳудудларида ҳам шариатнинг ёйилиши ва амал қилинишини ўрганиш учун муҳим аҳамиятга эга бўлди.

✓ Юқорида келтирилган маълумотларга таянган ҳолда шундай хулоса қиламизки, Бурҳониддин Марғинович яшаб ижод этган даврда ва ундан олдин ҳам гўзал Фарғона водийси халқларининг моддий маданияти юксак даражада бўлган.

Демак, Бурҳониддин ал-Марғинович каби жаҳонга машҳур, танилган йирик алломалар бизнинг гўзал диёримизда дунёга келишлари тасодифий ҳол эмас.

Марғилон халқи, нафақат бу шаҳар, балки бутун олтин Фарғона водийси буюк алломаси, ҳазрат олими билан ғурурландилар.

Келгуси авлодларга мерос сифатида Марғилон шаҳрида, Риштонда мажмуа, мақбара қурилиб, таваллуд кунларига

тўёна қилинмоқда. Бир қатор марказий кўчалар, мактаблар аллома номи билан аталади.

Ҳа, буюк аждодларимиз номи халқимиз, келажак авлодларимиз қалбида абадий барҳаёт бўлиб қолаверади.

Акмал САИДОВ,
ҳуқушунослик фанлари доктори, профессор.

ДОВУДОВЛАР СУЛОЛАСИ

Ўзбекистон Олий Мажлиси депутати, Ўзбекистон Фанлар Академиясининг академиги, Ўзбекистонда Хизмат кўрсатган фан арбоби, Имом ал-Бухорий номидаги Халқаро мукофот совриндори, Тошкент Давлат Шарқшунослик институти ректори, филология фанлари доктори, профессор Неъматулло ҳожи Иброҳимов ҳақида.

Неъматулло Марғилон ўғлони, она шаҳримиз шон-шухратини оламга танитган алломалардан биридир. Бўлажак олим шаҳримиздаги 14-ўрта мактабни аъло баҳолар билан тамолаб, Тошкент Давлат университетининг шарқшунослик факультетига ўқишга қабул қилинди.

Дорилфунунни тугатгач, истеъдодли ёш мутахассис сифатида уни университетда ишга олиб қолишди. Пухта билими ва ташкилотчилик жиҳатлари, ишбилармонлиги туфайли тез орада обрў-эътибор топди, факультет декани даражасига кўтарилди.

Кейинроқ шу ёш олимнинг ташаббуси билан шарқшунослик факультети университет таркибидан чиқиб, алоҳида институтга айлантирилди, яъни Тошкент Давлат Шарқшунослик институтига тамал тоши қўйилди. Мана бугун олийгоҳ номини бутун жаҳон билади.

Неъматулло кўп илмий ишларга қўл урди. Жумладан, Ўрта Осиё тарихи ва маданияти, шарқ адабиётшунослиги, шарқ тилларини ўқитиш масалаларига оид 20 дан ортиқ китоблар, монографиялар, ўнлаб илмий мақолалар муаллифидир.

Неъматулло Иброҳимов таҳрири остида тайёрланган 4 жилдлик китоб ҳозирги араб тилида чоп қилинган. Кези келганда шунинг таққослаш керакки, ўтмишда хоразмлик

Замахшарий, бир оёқда бўлишига қарамай, жаҳонгашталиқ билан Арабистонга бориб, араб тилини бир тизимга келтирган, араб грамматикасига асос солиб, бир неча лугатлар тузган бўлса, бизнинг замондошимиз Неъматулло Иброҳимов араб фольклорининг гоёт қадимий эканини илмий исботлаб бреди.

Унинг меҳнатлари жаҳон халқлари ва олимлари томонидан юқори баҳоланди. Неъматулло ҳожи сўнги йилларда АҚШ, Япония, Хитой, Жанубий Корея, Миср, Жазоир, Сурия, Қувайт, Бахрайн, Катар, Бирлашган Араб Амирликлари, Уммон каби хорижий мамлакатларда хизмат сафарига бўлиб. Ўзбекистон фан ва илмий меросини оламга танитишга муносиб ҳисса қўшди.

У дунёдаги қадимий дорилфунунлардан Сеул шаҳрининг СЕН КЮН КВАН университети фахрий доктори унвонига сазовор бўлган. 1994 йилда эса, унга Япония Фукуэма профессурасининг Ўзбекистондаги фахрий элчиси мартабаси берилди.

Неъматулло Иброҳимовнинг устоз-мураббийлик фазилатлари ҳам алоҳида таъкидга арзигулидир. Шарқшунослик институтининг дастлабки йилларида 100 нафар профессор-ўқитувчилар талабаларга сабоқ берган бўлса, бугунги кунда институт профессор-ўқитувчилари сони 750 нафардан ошиб кетди.

Унинг раҳбарлигида юзлаб шогирдлар фан номзоди бўлган бўлса, 10 нафар киши докторлик даражасига сазовор бўлди.

Бугунги кунда Шарқшунослик институти профессор-ўқитувчиларининг 4 таси Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг мухбир аъзосидир. Қўплаб марғилонликлар ёш истеъдодли ҳожининг ғамхўрлиги туфайли шарқ тиллари мутахассиси бўлиб етишишди. Энг қувончлиси шуки, бу йил Тошкентда очилган Ислоҳ университетининг ташкил бўлишида ҳам Неъматуллонинг ҳиссаси салмоқлидир.

У саҳоватпеша инсондир. Унинг эзгу ишлари ҳақида жуда кўп гапириш мумкин. Неъматулло ҳожи Мисрда чоп этилган Ўзбекистон ҳақидаги китобининг қалам ҳақи — 15 минг доллар маблағни республика «Умид» жамғармасига ўтказиб бреди.

Унинг марҳум отаси — Иброҳимжон Довудовни марғилонликлар жуда яхши биладилар, дadasи саҳоватпешалар мисолида ҳамон эсга олиб келинади.

Иброҳим ака қуриб, очиб берган мактабда бугун ҳам болалар ўқишяпти. Унинг номи билан аталмиш «Маориф» маҳалласи депарасидаги қабристон у кишининг ташаббуси билан ташкил этилган. Марғилон коллектори нафақат шахримизнинг, балки Фарғона, Қирғули каби шаҳарларнинг ҳам экологик меъёрини таъминлашда катта омил бўлиб хизмат қилмоқда.

Илгариги «Ватан» артели — ҳозирги «Марғилон хонатлас» ҳиссадорлик жамиятининг ҳам биринчи бунёдкори Иброҳим Довудов эдилар.

Довудовларга дориломон давр келди-ку! Мустақиллик шарофати билан! Бироқ, оталари энди орамизда йўқ. Бироқ, отадан «яхши» деган ном қолди. Зеро, инсоннинг умрини боқий қиладиган икки нарса бор: Бири — унинг яхшиликлари бўлса, иккинчиси — содиқ фарзандларидир.

Ота-она беҳад бўлади хурсанд,
Фарзанди бўлолса муносиб фарзанд!
Эл учун тер тўкса агар одамзод,
Бир умр эл ичра номи бўлар ёд.

ЯХШИЛАР ЕДНОМАСИ

Яхши одамлар жисман орамизда йўқ бўлсалар-да, уларнинг ибратли ишлари ва фазилатлари халқ орасида яшаб қолавераркан...

Марҳум отахонимиз Охунбобоев туманининг биринчи раҳбари, ҳозирда тумандаги Қорақушчи жамоасидаги ширкат хўжалигига Абдужалил Отабоев номи берилган.

Раҳматли Абдужалил Отабоев ҳақида гап кетганда, бутун Марғилон шаҳри, Охунбобоев туман аҳли, қолаверса, Фарғона водийси уни ҳурмат ва эҳтиром билан эсга оладилар.

Нега десангиз, бу табаррук инсон фақат элим, юртим деб умргузаронлик этди. Бир нафас ором билмай яшади. Узини ўққа-чўққа урди. У чарчашни, оромни билмай, Охунбобоев районини кезиб чиқар, қаерда ишда камчилик, нуқсон кўрса бартараф этар, меҳнат аҳлининг кўнглини кўтарар, ҳалол меҳнатга илҳомлантирарди.

Уша қирғинбарот уруш йиллари районга раҳбарлик қилиш, очарчилик ҳукм сурган пайтларда халқни тўйдириш, мадад, далда бериш осон кечмаган эди...

Райондаги 72 та колхозга бориб, меҳнат аҳлининг оғир аҳволига ҳамдардлик қилиш айтмоққа осонмиди, ўшанда. Далада ишлаётган деҳқонлар, айниқса эркаклар фронтга кетиб, бу ерда аксар аёллар ва болалар ишлаган пайтларда, мадори очликдан қуриган, ранглари сомон колхозчиларни меҳнат қилишга руҳлантириш осон эмас эди.

Райком котиби дала айланиб кетганди, Тошкентдан Усмон Юсупов келдилар.

Абдужалил Отабоевни Усмон ота ўз ҳузурига чорлади:

— Хўш, ишлар қалай, котиб?

— Ишлар кетяпти-ю, аммо халқни тўйдириш, боқиш оғир аҳволда, ота!

— Осон йўли шуки, колхозни ерларига кўпроқ дон, буғдой эктиринг!

— Пахта масаласи-чи?

— Пахтани ўзини еб бўлмайдику, буғдой, арпани кўпроқ эктиринг, демоқчиман. Ҳам давлатга, ҳам халққа нон керак. Нонсиз яшаб бўладими, ука! Халқ бошоғини териб бўлса ҳам очидан ўлмайди-ку!

Уша йили буғдой йили бўлиб, колхозлардаги омборлар донга тўлиб-тошиб кетганини эслашади. Абдужалил ака раҳбарлигида районда бир янгилик бўлганди. Ташаббус шундай эди: райком котиби қайси колхозга борса, баҳорда қаламча қилиб, йўл бўйларига, дала йўлларига мирзатерак эктиришни тавсия этарди. Кўрибсизки, тераклар 7—8 йилда тап-тайёр устун ёғоч, қурилишга яраб қолади-ку! Одамлар, колхозлар қад кўтарган эди ўшанда.

Абдужалил аканинг бир колхоз раиси билан бўлиб ўтган суҳбати диққатга сазовордир.

Райком котиби колхоз раисига: анави толларни кесиб, ўрнига терак эктирсанг бўлмайдами?

— Эктирсак бўлади.

—Тоднинг салқини бор-ку!

— Унда кестирмаслик керакда.

Шунда котиб раисга: «Ё кестирамиз дегин, ё кестирмаймиз, дегин, раҳбар оғмачи бўлмай, бир гапида туриши керак», деган экан. Халқимизнинг мард ўғлини бўлмиш Абдужалил ака ҳақида қанча мақтов гапларни гапирсак, озга ўхшайди.

У ёшлик чоғидан бошлаб ўзининг праҳбарлик иш фаолиятини намоен этган. оташқалб, олийжаноб инсонлардан бири эди. 21 ёшдан бошлаб турли ташкилотларда раҳбарликни дўндириб, қойилмақом қилиб ишлади, ўзини кўрсатди. Халқ, давлат назаридан ўтди. Хизматлари эвазига мукофотлар олди. Вилоят ва Республика Олий кенгашларига депутат бўлди. Ахир, 47 йил катта-кичик ташкилотларда қоқинмай раҳбар бўлиб ишлаш осон гап эканми. 16 йил мутасил Кувасойдаги «Мўян» совхозига директор лавозимида ҳормай-чарчамай ишлаб, сўлим боғ-роғлару ажойиб фусункор иморатлар барпо этгани, совхоз меҳнат аҳлини тўйдиргани, давлатманд этганини ким эсламайди, дейсиз.

Яхшидан боғ қолади, ёмондан доғ қолади, дейдилар. Абдужалил акадан 7 нафар ажойиб, меҳнатсевар, одамохун фарзандлар қолиб, элга ҳалол хизмат қилиб келмоқдалар.

...Невара, чевараларнинг азиз бувиси бўлмиш Абдужалил отанинг вафодор рафиқаси Мурубатхон ая биз билан суҳбатда шундай дейдилар:

— Худо раҳматига олгур, умр йўлдошим Абдужалил ака билан ҳар қанча фخرлансам, мақтансам арзийди. У киши билан виоқ яшадик. Сиз оғзимиз севга бормаган. Бошимиздан қанча ширин ҳаёт ўтган бўлса, вақтида оғир кийинчиликлар бўлса-да, фақат чидам, тоқат қилиб яшадик. 7 нафар фарзандни чарчамай вояга етказдик, оёққа турғизиб, уларни ҳаёт йўлларига етакладик. Раҳматли дадалари ўта болажон, кенг феълли, гамхўр ота бўлган. Бир армонимиз бор, болаларининг камолини тўласича кўрмай, 68 ёшида ўтдилар.

Қизларимиз уйли-жойли, бола-чақали бўлишди, неварачеварлар Отабоевлар сулоласини кенгайтириб, камолга етляпти.

Уғлимиз вилоятга раҳбар, ҳоким. Кенг феълли, ҳулқ-атвори худди дадасининг ўзи, қоплаб қуйиб қўйгандек. Менга ҳамма болаларим ўта меҳрибон, гамхўрдир, ҳолимдан тез-тез хабар олиб туришади.

Абдужалил ота Отабоев ҳақида ҳар қанча мақтов гаплар айтилса, озга ўхшайди. Дарҳақиқат, оқ кўнгил, ўта камтар, ғайрати чақнаб турган отахон халқимиз дилида абадий яшайди. Охунбобоев туманига йўлингиз тушиб қолса, Қорақушчи жамоасида бир хўжадик бор. Абдужалил Отабоев номи билан аталади. Яхши одамдан боғ қолади, деганлари шу бўлса керак.

МАРҒИЛОНЛИК ОЛИМЛАР, АКАДЕМИКЛАР

(Марғилон — олиму фузалолар, улуғ алломалар шаҳри)

Шаҳримизда инқилобдан илгари 200 дан ортиқ мадраса бўлган. Бу мадрасалардан мударрислар, ислом оламида билим нурини таратган буюк аллома Бурҳониддин ал-Марғиноний етишиб чиққани шаҳримизнинг беназир фахридир. У яратган «Ал-Ҳидоя» асари мусулмон дунёсидаги 50 дан ортиқ мамлакатларда ҳозирги кунларда ҳам шарият, мулк-мерос, никоҳ, фиқҳ илмларида дарслик сифатида қўлланиб, келинаётгани, дастуриламал бўлаётгани обрўйимиз, шухратшонимиз эмасми?

Академик Авлиёхон Муҳаммадиевни олсак, бу улуғ зот бутун умрини Фарғона шаҳридаги педагогика институтида илм-зиё янгиликларини яратишга бахшида этдилар.

У Ўзбекистон Фанлар Академиясининг ҳақиқий аъзоси, юксак унвонига сазовор бўлган. Зоология, биология фанлари бўйича қанчадан-қанча янгиликлар, ихтироларни яратди. Марҳум олимимизни бутун жаҳон тан олган.

Марғилондан етишиб чиққан, дунё тан олган олимларимиздан бири Тошкент шарқшунослик институтининг ректори, фан доктори Неъматулло Иброҳимов билан ҳам ҳар қанча фахрлансак арзийди.

Марғилон халқи уни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига депутатликка сайлади. Бугунги кунда 30 дан ортиқ марғилонликлар шарқшунослик институтида таълим олмақдалар. Ёқубжон Мамажонов, Башоратхон Фозилова, Турғуной Эгамбердиева, Муҳаммаджон Мадғозиев, Иброҳим Каримов, Қодир Эргашев, Мукаррамхон Гаюбова, Исоқжон Муллажонов, Асқарали Султонов, Юнусали Акбаров, Иброҳимжон Исомиддинов, Комилжон Мирзаев сингари кўзга кўринган олимларимиз ҳам Марғилон фарзандлари эканликларидан қувонамиз.

ҚАТАҒОН ҚУРБОНЛАРИ

Марғилон шаҳрини ҳам қатағон йиллари четлаб ўтмади. Шаҳарда зиёли, ўқимишли, кўзга ташланган кишилар борки, уларга шўролар адолатсизлигининг қора тамғаси босилди. Уларни бой, муштумзўрлар, қулоқлар деб турмага тикишди, Сибирга сургун қилишди. Қўплари мусофирликда, Ватанига зор бўлиб, оламдан ўтиб кетдилар. Тирик қолган фарзандлари мустақилликдан баҳраманд бўлдилар. Эгилган қадди-қоматини тиклаб юрибдилар.

Ҳожи Олим Қобулов Марғилонда биринчи ўқитувчи, мактаб директори бўлган. Сўнг журналист, «Муштум» журналіда масъул котиб бўлиб ишлаб юрганида НКВД тўсатдан уни халқ душмани, деб қамоққа олган. 5 йил озодликдан маҳрум этилган. Сибирга сургун қилинган, сўнг Ўзбекистон Олий Суди ҳукми билан оқланган.

Ақбарали Умаралиев биринчи ўқитувчи, болалар уйининг директори бўлиб ишлаган. Қатағон қурбони бўлган. Жалол Маширабий шоир, ёзувчи ва журналист бўлган. Унга ҳам «халқ душмани» тамғаси осилиб, 15 йил Сибирда сургунда бўлган. Усмон Алиев—олий маълумотли муаллим эди. Касби ўқитувчи, Сибирда сургунда яшаган.

1937—38 йилларда Марғилон шаҳридан юзлаб мударрис, имомларни, домлаларни, диндор, билимдон зиёдиларни қамоққа олганлар. Ҳайдаралиев (шаҳар ижроия қўмитасининг раиси, Олмасов (шаҳар партия қўмитасининг 1-секретари) ва бошқаларнинг ҳам умрлари ҳазон қилинган. Баъзилари отиб ўлдирилган, бошқалари сургун қилинган. Ҳамма жойда

бўлганидек, кимки кўзи очиқ, билимдон бўлган бўлса, қата-
гон қилинган. Уларга «халқ душмани» деган қора тамға бо-
силган.

ЯХШИДАН БОҒ ҚОЛАДИ...

Кундуз ёстигимда қуёш ухлайди,
Тунлар ёстигимда кўз ёш ухлайди...

Иброҳимжон Довудов деса, бутун Марғилоннинг кекса
авлоди билади уни, армон билан эслашади. Бонси шуки, уста
номи билан машҳур бўлган, ёшлигидан етим ўсиб, турмуш-
нинг жуда кўп аччиқ-чучукларини тотиган устанинг қисмати
нақадар оғир кечганини ўйлайсан киши.

Машҳур ҳофизимиз Жўраҳон Султонов билан ёнма-ён,
биргаликда косибларда шогирд бўлиб ишлади. У косибчилик
дўконида туғилиб, дўконда тарбия топди.

Оилада каттаси бўлгани учун укаларини, сингилларини
ўқитмай, тарбия топишида қўлидан келган ҳамма ишни
қилди. Ундаги касбга бўлган меҳр, ишнинг кўзини билиш,
ишлай олиш, камтарлик, одамлар билан ишлай олиш қоби-
лияти «Ватан» артели шуҳратига шуҳрат қўшди.

Агар сиз одамлардан сўрасангиз, косиблардан бири
«Уста мени уйлантирган» деса, бошқаси «Иморат солишда
ёрдам берган» дейди. Кексалар эса: «Уста савоб ишлар қи-
либ, қабристон барпо этганди», дейишади.

Устанинг қисмати оғир кечди. Совет тузуми халқим, деб
яшаган одамларга кун йўқлигини очиқ-ошкор намоён этди.
Артелнинг фабрикага айлантирилиб, давлат ихтиёрига ўти-
ши маъмурий буйруқбозлик тузумининг кўз илгамас ифлос
жиҳатларини ошкор қила бошлади.

Чунки, артел давлат ихтиёрига ўтгач, косибларга тўла-
надиган ҳақ камайган эди. Улар илгаригидек ўз меҳнатларига
ҳақни атлас шаклида эмас, пул билан олишади. Бунинг
устига, турли солиқлар ҳам косибларнинг турмуш даража-
сини пасайтириб юборганди. Аслида, ишлаб чиқариш нуқ-
тан назаридан бошқа жойдан тониб келиб, маҳсулот чиқар-
ишда ҳеч қандай жиноят йўқ эди. Чунки ҳар бир косиб
бир кунда тўқиган маҳсулотига яраша ҳақ олади, Бу

нарсa бугунги тил билан айтганда, ишбилармонликдан бошқа нарсa эмас. Чунки фабрикага келтирилган ортиқча маҳсулотга давлатнинг бир мириси ҳам сарфланмаган. Уларнинг бир қисмини одамлар ўз уйларида қўлбола усулда тайёрлашган, бир қисмини бошқа ташкилотлардан нақд пулга сотиб олишган. Бундай «жинойий усул» бозорнинг маҳсулот билан тўлиб-тошишига хизмат қилади, холос. Шунинг учун ҳам, бахмалнинг нархи бозорда 1,5 сўм, давлат магазинида 2 сўм бўлган.

Бундан ташқари, ўша ортиқча хом аниёни ишлаб чиқарган дастгоҳларнинг ҳаммаси «Ватан» артели пайчиларининг хусусий мулки бўлиб, улар ўзларининг эҳтиёжлари учун бу дастгоҳларда маҳсулот ишлаб чиқаришга ҳар жиҳатдан ҳақли эдилар.

Шундай қилиб, пайчиларнинг хусусий мулкига давлат монополиясининг ўрнатилиши, биз яшаб келган шўро жамияти нақадар жиноятчи тузум эканини кўрсатиб турибди. Уша, биз улуғ санаб келган октябрь инқилобидан, коллективлаштиришдан тортиб 1991 йил август фитнасигача бўлган воқеалар ана шу жиноятчи тузумни мустаҳкамлаш учун кураш талвасаси эди.

Москвадан келган «меҳмон» текширувчилар устанинг уйини тинтув қилишганда ҳам қўлга илингудек нарсa чиқмаган. Лекин устани давлатга 5 миллион сўмликдан ортиқ зиён келтирганликда айблашди.

«Ватан» артелидан 28 киши қамалди. Ҳар бирига «миллионер» тамғаси тиркалди. Энг даҳшатлиси, устага Ўзбекистон ССР жиноят кодексининг 119-моддасини қўллаб ҳукм чиқардилар. Ҳолбуки, бу модда 1964 йил июнь ойидан кучга кириши лозим эди. Уста эса 1959—60 хўжалик йиллари учун суд қилинган.

«Ватан» артели икки йил тафтиш қилинди. Хўш, уста ва унинг сафдошлари нега отувга, узоқ муддатли қамоққа ҳукм этилдилар?

Собиқ тузум учун бундай қатагонлар керак эди. Бу совет тузумининг кишиларни қўрқувда, қулликда асрашининг синалган усулларидан эди. Бу усулнинг қай даражада самара беришини бўлиб ўтган «Ўзбеклар иши» мисолида кўрмادикми? Собиқ тузумни, собиқ сиёсатни бошқарганлар

халқнинг бой бўлиб кетишидан, яхши, тўкин-сочин яшашидан қўрқардилар. Уста Иброҳим Довудов халқ суянчиғига айланган одам эди. Мана, 39 йил бўляптики, Марғилон халқи ўша бақувват суянчиқни эслаб келмоқда.

Кўп сонли марғилонлик касиблар халқ хоҳишига биноан Марғилон «Атлас» газламалар корхонасига Иброҳимжон Довудов номи берилсин, деб таклиф қилганлар. Зеро, бу яхши ният дадил амалга оширилса ажаб эмас.

Иброҳим Довудов авлодидан яхши фарзандлар улғайиб, камол топмоқда.

ҲАМИША ХАЛҚ ХОТИРАСИДА

1941—1945 йиллардаги Ватан урушига 17005 нафар марғилонлик жўнатилган. Шулардан 385 нафари ўз юртига соғомон қайтиб келди. 5000 таси жангларда ҳалок бўлди, бедарак йўқолди.

Ҳозирги кунда уруш асоратидан қалбларида армон, доғ қолган фидойи, фахрли отахонлардан 385 таси барҳаётдир.

Шаҳримиздан Тожали Бобоев Иттифоқ қаҳрамони унвонига сазовор бўлди. Унинг жасорати, мардлиги тарих китобларида зарҳал ҳарфлар билан битилган. Шаҳримизнинг обод, гавжум кўчаларидан бирига қаҳрамон номи берилган. Урушдан мардлик, жасорат намуналарини кўрсатиб қайтган, кўкрагида орден, медаллари тўла фахрийлар ҳурмат-иззатда. Марҳум командир Обиджон Азизов, Украинани сзод этишда қаҳрамонона жанг қилган Тўхтасин Бобоев, ўзбек дивизияси комиссари Раҳмон Қурбонов, Ҳамиджон Мирзаев, Гуломжон Қамбаров, Солижон Қаландаров, Юсуфжон Хонкелдиев, Азизжон Собиров, Мадазим Йўлдошев, Набижон Собиров, Абдуллажон Тошматов, Солижон Раҳмонов, Иброҳим Охунбоев каби юзлаб ва минглаб фидойи жангчилар номларини айтиб ўтсак арзийди.

Уларнинг табаррук номлари ёзилган жасорат, хотира китоблари бор.

Мустақил Ўзбекистонимизда, ҳурматли Президентимиз гамхўрлигида уруш қатнашчилари доимо иззат-ҳурматда, фидойи уруш қатнашчилари давлат нафақалари билан таъминланган. Улар бепул дам олиш уйларига, санаторийларга юборилмоқда. Боқувчисиз ногиронларга қаровчилар, мураббийлар тайинланган. Улар учун транспорт хизмати бепул. Байрамларда жангчи фахрийлар ҳамиша йўқланиб турилади. Совғалар топширилади. Ҳа, ўз Ватани, халқи деб жонини фидо этганлар ҳар вақт иззат-ҳурматда бўладилар. Яхшилар ҳар қачон эсланади, номлари абадий қолади.

МАРҒИЛОННИНГ МАРД УҒЛОНЛАРИ

НИЁЗОВ Амин Эрматович

Ўзбекистон раҳбари бўлган. У халқ севган, элим, юртим деб яшаган Марғилон фарзанди эди.

У 1903 йилда Марғилон районидаги Оқтепа қишлоғида, деҳқон оиласида дунёга келган. Ёшлигидаёқ онаси билан айрилиб, етимликда ўсиб-улғайди.

Ўспиринлик йиллари Тошкент шаҳрида ўтди. Болалар уйида тарбия топди. Тиңмай ўқиди, билимини оширди. Тошкент молия институтига кириб, у даргоҳни имтиёзли диплом билан тамомлади. Молия соҳасида турли ташкилотларда ҳармай-толмай ишлади. Ўзининг билимдонлиги, ҳисобдонлигини намоён этди. Поғонама-поғона Ўзбекистон Республикаси Министри даражасига кўтарилди.

1940—46 йилларда Молия халқ комиссари, 1946—47 йилларда Ўзбекистон Министрлар Совети раиси ўринбосари, 1947—50 йилларда Ўзбекистон Олий Совети Президиуми раиси, 1950—55 йилларда Ўзбекистон Республикаси партия марказий комитетининг биринчи секретари бўлиб ишлади. Урушдан кейинги халқ хўжалигининг оғир йилларида Ўзбекистон Республикаси гуллаб-яшнашига салмоқли ҳиссасини қўшди.

Эсимизда, Аминжон ака ўз она қишлоғига тез-тез келиб турарди. Бир куни Ўзбекистон Бош раҳбарининг келганини эшитиб, ҳамқишлоқлари, атрофдан қариялар, қариндош-уруғлари тўпланишди. Отанинг уйдан ўтган бир кичик ариқча

буларди. Ариқчадаги муздек сувда у юз-қўлини ювди-да, атрофда унга меҳр билан термулиб туришган қавм-қариндошларига тикилиб, кўзига қўйилиб ёш келди. Ўзи туғилган, ота-онаси яшаб ўтган гувалакли пастқам уйга кириб: «Хали Оқтепамиз таниб бўлмас даражада гуллаб кетишини кўрасизлар. Бизнинг Оқтепадан ҳам олимлар, инженерлар, зиёлилар кўплаб етишиб чиқади. Оқтепа ҳали тепаси оқ экан, келажаги ҳам оппоқ, ҳур, обод ва кўркем бўлади» деган эди. Ўзбекистоннинг мустақил юрт бўлишини олдиндан башорат этган бўлса ажаб эмас, ўшанда.

У 1973 йилда 26 декабрда Тошкентда вафот этди. 70 йил умргузаронлик қилган бўлса, ҳаётининг асосий қисмини ўз халқига, юртига ҳалол хизмат этишга бағишлади.

УРМОН ОТА ХАЛҚ ОТАСИ ЭДИ

Раҳматли Ўрмон ота Аҳмедов 81 ёшга кирганда, 1991 йилда ёруғ жаҳонни тарк этди. У умрининг охиригача халқ орасида бўлди. Отахон меҳнаткаш инсонни жони-дили билан севарди, ҳар доим ардоқларди. Ўз халқи, маҳалла-қўйининг дардига дармон бўлган эди. Каттани ака деди, кичикни ука деб ўтди. Отахон қаерга борса, одамлар уни ҳурматлар, атрофини гир ўраб олишар, дардлашар, шодлигини, гам-гуссасини ундан яширмай айтишарди. Марғилоннинг Чорвоқи маҳалласи бежиз Ўрмон Аҳмедов маҳалласи, деб номланмаган. Унинг табаррук номи маҳалладошлари қалбларида муҳрланиб қолганлиги босиси ҳам шунда бўлса ажаб эмас.

Ўрмон аканинг отаси ерсиз, сувсиз бир батрак деҳқон бўлган. У Марғилонда очилган ишчи ёшлар мактабини таъсислабоқ ишбилармонлиги, донолиги, ақл-заковати устунлиги туфайли поғонама-поғона раҳбарлик ишларига кўтарилди.

Агар сиз отахоннинг босиб ўтган умри, меҳнат дафтарчасига қарасангиз, Фарғона вилоятидаги ҳозирги номи билан Бешариқ ҳамда Сўх, Риштон, Охунбобоев туманларида биринчи раҳбар бўлганини биласиз.

Наманган вилоятининг Уйчи туманида, Андижон вилоятининг Бўз туманида, ҳатто Самарқанд вилояти Нурота районида ҳам ёшлар ксмитетида биринчи котиб бўлиб ишлаган.

У она шаҳри Марғилонда катта-кичик лавозимларда ҳалол ишлади. Отахон қаерда, қандай раҳбарлик лавозимида

ишлаган бўлмасин, ўчмас из, меҳру ихлос қолдириб кетди. Қаерда ишлаган бўлса, районларнинг, колхозларнинг, совхозларнинг ободончилигига, кўркам чиройига аҳамият берди. Халқни, меҳнат аҳлини тўйдирди. Бева-бечораларнинг ҳолидан хабар олди. Деҳқончиликнинг пир-устози бўлгани учунми қолоқ район, қолоқ колхозни илғор район, илғор колхоз номига сазовор этган валломат, омадли, яхши раҳбар сифатида яшаб ўтди.

Фаргона ёки Марғилондан кимки Ўзбекистон Республикаси бошлиғи Шароф Рашидов билан учрашса, у киши Ўрмон ака Аҳмедов бардаммилар, деб сўраб турардилар.

Шароф аканинг Фаргона водийсига йўли тушсаёқ Ўрмон акани кўрмай, кўришмай Тошкентга кетмасдилар. Ўрмон отанинг ёрқин хотирасидан Марғилон шаҳар собиқ партия қўмитасининг биринчи котиби Солижон Қозимов шундай ҳикоя қиладилар:

— Мен иш билан Чорвоқи ҳамда Маориф маҳалласига борувдим. Ўрмон отани бир зиёрат қилиб чиқай, деган мақсадда суриштириб уйини тепиб кириб бордим. Мен бу отахон чорак аср раҳбарликда ишлаган, республикада танилган инсон, ҳовлиси данғиллама қасрга ўхшаса керак, деган ҳаёлда эдим. Кириб бориб, эски лой сувоқ томли, тувалакли имератга кўзим тушиб, жудаям афсусландим. Лекин мол-дунёга кўнгил қўймаган, ўткинчи амаллардан мағрурланмаган камтарин, улуғ инсонга меҳрим, ҳурматим ортиб кетди. Қўлимдан келган ёрдамимни аямадим. Масъул кишиларга керакли зарур топшириқлар бердим, чуқдираган иморатни таъмирлаб беришни буюргандим ўшанда.

Ўрмон ота беш нафар фарзандга яхши тарбия бериб ўтди. Уларни ўқитди, инсонни, меҳнатни ардоқлашни ўргатди. Охир оқибат мана, фарзандлари ота изидан боришиб, халққа ўз хизматларини аямай турли соҳаларда ишлашяпти.

Ўрмон Аҳмедов маҳалласи фуқароларидан сўрадик:

— Шаҳар кенгашига кимни депутат этиб сайладиларинг?

— Яхши ният билан Ўрмон ака Аҳмедовнинг қизлари Дилоромхон Аҳмедовани сайлаб олдик, — дейди кекса бир отахон.

— Иншоллоҳ адашмабсизлар, тоза қовун палагидан ҳеч вақт бемаза қовун чиқмайди-да, — дедик биз.

Халқнинг синалган мақолини амалда кўрсатяптилар, оқлаяптилар ҳам.

У БОСГАН ИЗЛАР УЧМАЙДИ

Покиза имон билан соҳиби
виждон эдик,
Раҳматидан умидвор бандаси
раҳмон эдик.
Меҳмон эдик, меҳмон эдик...

Ўтиб кетган авлод-аждодаларимизни вақт-вақти билан эслаб туриш, уларнинг ибратли ишларини ёдга олиб, келажак авлодларимизга етказиш фарз ва қарзимиз, бурчимиздир.

Бу замон, давр талаби. Ана шундай хайрли ишларни бажариш, мустақиллик ва истиқлолга эришган маънавиятимиз ҳамда мафкурамиз негизи, талаби ҳам шудир.

Марҳум Раҳмон Қурбонов номи тилга олинса, Фарғона вилоятидагилар, Тошкент, Андижон ахли, кекса фахрийларимиз уни фахрланиб, севиниб эслайдилар.

Раҳмон ака Қурбонов инсон зотининг ҳурмат-иззатини жойига қўйган, ташкилотчи, ишбилармон раҳбарлардан бири эди. Бу улуғ инсон ҳаёт бўлганда, 94 ёшга кирган бўларди. Минг афсуски, қисқа умр кўрди, яъни 65 ёшида ёруғ олам билан (1971 йилда) видолашди.

Инсон зотининг яхшилик белгиси тўрт нарсада: Яхши сўз, яхши феъл, яхши ният, яхши суҳбат-ширин сўзлик.

Раҳмон ака машойиҳлар айтиб ўтган ана шу тўрт хислатга амал қилиб яшаб ўтди.

У Фарғона вилоятида биринчи раҳбар бўлиб (1940—1942 йилларда) ёки 1937 йилда Олтиариқ район кенгаши ижроия комитетининг раиси бўлиб ишлаган даврлардаёқ эл оғзига тушган.

Раҳмон Қурбонов 1942 йилнинг январь ойида кўнгилли бўлиб, қонди, киргинбарот урушга отланди.

Дастлаб Марғилонда ташкил топган ўзбек дивизиясининг асосчиларидан бўлиб, шу дивизиянинг 94-гвардия бригадасига сиёсий бўлим бошлиғи бўлиб фронтга кетган.

Вилоятимиздаги Марғилон, Тошлоқ, Олтиариқ, Бағдод, Қувалик кўнгилли ўзбек ўғлонларига ҳарбий машқларни Садкак даштида пухта ўргатишда бош-қош бўлди.

Ўзбекларнинг биринчи комиссари қўл остидаги жангчиларни мардликка, жасоратга ўргатган. Ўзи фронтнинг оловли жойларида олдинги сафларда бўлган. Жангчилар билан елкама-елка жангу-жадалларда намунали, қаҳрамонона иш кўрсатган. 1945 йил 9 май куни Германиянинг пойтахти Берлинга шиддат билан кириб борганлардан биридир.

Қаҳрамонона хизмати эвазига 1 ва 2-даражали «Ватан уруши», «Ҳурмат белгиси» ва бир неча орден, медаллар кўрагини беэаб туради.

1940—1942 йилларда Фарғона область етакчи раҳбари бўлиб ишлаган. Андижонда ҳам бош раҳбар бўлган. Ўзбекистон Республикаси Маориф халқ комиссариатида масъул ходим бўлиб ишлаган.

Раҳмон ака қаерда раҳбар бўлиб ишлаган бўлса, яхши ишбилармон, одамохун инсон сифатида халқ назаридан ўтган инсон эди. Яхшидан боғ қолади, деганларидек, Раҳмон аканинг 7 нафар ўғил-қизлари халқ эъзозидадир. Улар пойтахтимиз Тошкентда яшашади. Тўнғич қизи Раънохон, Олима, Юлдузхон, Дилором илмий ходимлар. Ўғиллари Баҳодир, Шуҳрат, Алишерлар олий маълумотли турли касб эгаларидир.

Ўз халқига қилган хизматлари беҳуда кетмади.

Марғилон шаҳридаги гавжум ва сўлим, обод маҳалла кўчаларидан бири марҳум Раҳмон Қурбонов номи билан аталади.

МЕЛИБОЙ ШОДИЕВ

Мелибой ака Шодиев номи тилга олинса, нафақат марғилонликлар, Фарғона ва Андижон вилоятидагилар ҳам уни танийдилар, номларини ҳурмат билан эсга оладилар. Боиси шуки, бу улуг инсон 74 йил умр кўрган бўлса, шундан ярим

асрини раҳбарликда ўтказди, халқимизнинг ҳаётини яхши-лаш, юрт ободончилиги йўлига бор кучини, умрини бахшида этди. Отахон қаерда ишлаган бўлса, ўзидан яхши деган ном қолдириб, фидокорона меҳнати, халқ учун жонбозлик намуналарини кўрсатиб ўтди.

Агар сиз Қува туманига бориб, Мелибой ака Шодиев сизларда бош раҳбар сифатида қандай ишлаган эдилар, деб сўраб қолгудек бўлсангиз:

— Отахон раҳбарликни қойил қилиб ишлаганлар. У киши ўта камтар, одамсхун, ташкилотчи инсон эдилар.

— Районимиз гуркираб ўсган, пахта, пилла, дон маҳсулотлари режалари ортиги билан бажарилган. Меҳнат аҳли ўзига тўқ, ҳамжиҳат яшаган, Қуванинг илғор деган номи чиққан, боғроғдар, кўркам бинолар, кафтдек текис асфальт йўллар бунёдга келган, дейишади.

Ҳа, фақат Қувадагина эмас, Фарғона вилоятидаги собиқ Фрунзе ва Ўзбекистон районларида, Андижон вилоятидаги собиқ Москва ва Шаҳрихонда, Марғилон райониди ҳам бош бўлиб ишлаганда, бу жойларни иқтисодий-ижтимоий ривожлантиришда улкан хизматлар қилган. Бунни ҳеч ким инкор этмайди. Халққа, давлатга қилган меҳнатлари муносиб тақдирланган.

Ҳа, яхшилар халқ қалбида мангу қолар экан.

Мелибой аканинг ўғил-қизлари ҳали ҳам ота изидан боришиб элу-юртга муносиб хизмат кўрсатишаётир.

Мелибой ака 1983 йил 1 январда вафот этганлар. Охиратлари обод бўлсин.

МАРҒИЛОН — САНЪАТКОРЛАР ШАҲРИ

Юсуфжон қизиқ ШАКАРЖОНОВ

Юсуфжон қизиқ Шакаржонов оламга бир келди-ю бир кетди. Раҳматлининг охиратлари обод бўлсин.

У 8 ёшида устозавлиё одамлар назаридан ўтиб, дуо олиб, машҳур қизиқчи бўлганлар.

Отаси Шокиржон тандирчи бўлган. Оддий тандирчи оиласида дунёга келган Юсуфжон қизиқ 91 йил умр кўрди.

Одамларни кулдириб, баҳри дилларини очди, умрига умр қўшиб ўтди.

У ҳаётлигида Россия шаҳарларини кезди, томошалар кўрсатди. 1937, 1951 ва 1959 йилларда Москвада ўзбек адабиёти ва санъати 10 кунлик декадаларида иштирок этди. Шон-шухрат қозонди.

1958 йил 27 сентябрда устоз таваллуд топган куннинг 90 йиллиги республикамызда тантанавор нишонланди.

Устознинг туғилган кунига 130 йил тўлиши муносабати билан ўтказилган юбилей тантаналарини нишонлаш учун Ўзбекистон ҳукумати томонидан махсус қарорлар эълон қилинди. Минг-минглаб кулги шинавандалари Марғилонда тўйда бўлдилар. Саҳнада қизиқарли кулги беллашувлари бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Халқ артисти ва «Меҳнат қаҳрамони» унвонига сазовор бўлган устоз халқимиз қалбида абадий яшайди. Фарғона шаҳридаги мусиқали драма театри унинг номи билан юритилади.

Иншоллоҳ, устознинг оташ нафасига ҳамоҳанг бўлиб қолган «Кулинг дўстлар, кулинг» қўшиғи такрор-такрор айтиб юридса.

Кулинг дўстлар, кулинг!
Омад келса боқинг, кўкка қанот қоқинг,
Дарё бўлиб оқинг, дўстга кулиб боқинг,
Кулинг дўстлар, кулинг!
Кулинг дўстлар, кулинг!
Дарди борлар кулмас, қарзи борлар кулмас,
Арзи борлар кулмас, зардаси бор кулмас,
Кулинг дўстлар, кулинг!
Кулинг дўстлар, кулинг!
Қаҳ-қаҳ уриб кулинг, хандон отиб кулинг,
Чеҳра очиб кулинг, дам ганимат, кулинг,
Кулинг дўстлар, кулинг!
Кулинг дўстлар, кулинг!

МАРҒИЛОН ҲУНАРМАНДЛАРИ

Она шаҳримиз Марғилон азалдан қўли гул ҳунармандлар шаҳри бўлиб келган.

Буюк ипак йўлида барпо бўлган бу заминда аслида ипакчилик, атлас, шоҳи, беқасам газламалари ишлаб чиқариш ривож топган. Савдогарлар карвони келиб, Марғилоннинг ноёб, жилвагар атлас, шоҳи, беқасам матоларини сотиб олиб, хориж мамлакатларига олиб бориб сотишган.

Марғилонда ип, ипак йиғиришни билмаган, атлас, шоҳи тўқишни билмаган одам йўқ, деса ҳеч ким адашмайди.

Айниқса, чевар аёлларнинг «Бодом», «Ироқи» дўппилари таърифи кетган. «Куёв дўпписи» йигитларнинг чирой, ҳуснига ярашиб уларни гулдек очиб юборади.

Ҳозирги кунда дўппичилик ҳунарининг асл усталаридан бўлмиш Норматова Турсунхон опанинг «Куёв дўпписи» Ўзбекистонда машҳур бўлиб кетган.

Дўппи йигит-қизларга ярашибгина қолмай, азиз бошни иссиқ ва совуқдан асрайди. Дўппи кийган бошда фаришта бўлади, дейишади.

Олмониядан Марғилонга меҳмон бўлиб келган бир тадбиркор немис ундан сўраб қолди:

— Дўппининг не сир-асрори, рамзи бор?

Турсунхон опа қўлига дўппини ушлаб дейдилар: — Мана ўзингиз қаранг-а, дўппи бамисоли осмон, Оллоҳ-таоло яратган ёруғ оламини беркитиб, ёпиб тургандек, чексиз осмон-у гумбаз. Унда ер юзига ёруғлик нур ато этган қуёш, чарақлаб турган юлдузлар, ой оламини акс этган.

— Қайга борсанг бошда дўппинг, роз юрарсан гердаийиб, — деб ғазал битган машҳур шоиримиз Эркин Воҳидов.

Ҳа, дўппи кийиш бизга қадим-қадимлардан удум бўлиб қолган. Ўзбекининг азиз боши дўппи билан янада қадрлидир.

Меҳмон немис «яхши-яхши» — дея дўппини бошига кийиб олганди, ўшанда,

АТЛАС, ШОҲИ, БЕҶАСАМ.

Аёллар ва қизларимиз эғнида камалак рангида товланиб, жило берувчи Марғилоннинг саккиз тенки атласи жаҳонга машҳур бўлиб кетган.

Атлас, шоҳи, беҶасамнинг таърифи қўшиқларимизда чиройли тараннум этилади.

БеҶасам тўнлар кийиб, мунча мени куйдирасан,
Атласу шоҳи кийиб, оҳ сен мени ёндирасан...

Ҳозирги кунимизда ҳам аёлларимиз, қизларимиз эғнида атлас кийимлар ҳуснига ўн ҳусн қўшиб жилоланиб туради.

Турғунбой Мирзаҳмедов, Фазлиддин Дадажоновлар атласчилик касбининг асл усталари ҳисобланади. Улар ўз хонадонларида оила аъзолари билан янги нусхалардаги атлас, банораслар каби ноёб матоларни ишлаб чиқаришяпти. Тадбиркор уста немини эъюзлашяпти.

Уста Солижон Аҳмадалиев касби читгарликни давом эттириб, элимизга гул босилган дастурхон, жойнамоз, сочиқ матоларини ҳадя этиб, халқимиз олқишини оляпти.

Ўзбек фарзанди борки бешикда ётиб, ёруғ оламни танийди, соғлом, эркин ўсади. Бешикчилик санъатида ҳунарманд Валижон Тоштемировга етадигани йўқ.

Ўзбек аёллари, лобар қизларининг ҳусну жамолига нафосат, гўзаллик қўшувчи, заргарлар яратган тилло узук, исирға, балдоқ, билакузук тақинчоқлар алоҳида моҳият касб этади.

Заргарликнинг асл устазодаларидан бўлмиш Абдиҳамид ҳожи Абдужабборовнинг заргарлик ишлари бугун бутун мамлакатимиз ва жаҳон танлов, кўрикларида совриндор бўлиб келмоқда.

Сатторали Қамбаровнинг ёғочга тил киргизиб яратган маҳсулотлари харидоргир, уйларимиз безаги бўлиб келмоқда.

Маҳмуд Урмонсевнинг темир, пўлатга жон киргизиб, ноёб асбоблар яратаётгани ҳаммага ёқади.

Ҳошимов Султонали ясаётган дарвоза, эшикларни эса ҳавасга сотиб оладилар.

Хулоса, Марғилон азалдан ва ҳозирги кунимизда ҳам асл устазодалар, қўли гул ҳунармандлар шахридир.

Сайфутдинова Гулбаҳорнинг тиккан кўйлаклари ҳатто кекса аёлни ҳам яшартириб, ойжамолга, гулчеҳра парига айлантириб юборади, десак ишонаверинг. Эндигина 24 баҳорни кўрган бу чевар қиз азбаройи чеварчилик касбидан бутун Ўзбекистонга донғи кетди.

31 та шогирд қизларга ўз уйида чеварчилик касбини ўргатмоқда. Бу қиз шаҳар, вилоят, Республика чеварлар кўригида биринчиликни олди. Греция мамлакатига бориб, ҳунар-касб малакасини пишитиб келди.

У тиккан 43 та ранг-баранг ўзбекча миллий кўйлакни яқинда Европа мамлакатларидан келган меҳмонлар севиб харид қилдилар.

МУМИНЖОН ҲАКИМ

... Баргдек узилиб кетсам,
Унутмас мени боғим,
Ишимни ҳурмат қилур,
Гуллардан ҳайкал қурур,
Минг йиллардан кейин ҳам
Унутмас мени боғим.

Усмон НОСИР.

Ҳа, яхши инсонларнинг номи ҳеч қачон унутилмас экан.

Марғилонлик машҳур ҳаким Мўминжон Аҳмедович Алиевнинг хотираси ҳамон халқимизнинг дилида.

Унинг инсон сиҳат-саломатлигини сақлаш соҳасида қилган эзгу хизматлари тилдан тушмайди.

Мўминжон халқ ўртасида чинакам ҳаким, деган ном чиқарди. Унгача минг-минглаб беморларни соғайтириб оёққа турғизгани рост. Бу кишининг номи аталганда нафақат Ўзбекистон, балки бутун Марказий Осиёнинг турли шифохоналарида, илмий-текширув олийгоҳларида ишлаётган олимлар бош эгиб, устоз руҳига ҳурмат бажо айлайдилар.

У 25 йил тинимсиз бош ҳаким бўлиб ишлаган. Сочидаги «Ўзбекистон» санаторийсида бирга ишлаган, шогирдлари у ҳақдаги хотираларни тилдан, дилдан қўймайдилар. Мўминжон ҳаким тирик бўлганида, 106 ёшга кирган бўларди.

У 1894 йилда Марғилон уездининг Тошлоқ туманидаги Ҳамрак қишлоғида таваллуд топган. Ота-онасидан ёш қолиб, аммаси қўлида тарбияланган. Аммасининг ўғли Тошпўлат ҳакимга эргашиб тиббиёт илмига ҳавас қўяди.

18 ёшида Бухоро шаҳридаги машҳур Мир-араб мадрасасига ўқишга кириб, уни 6 йилда тугатади ва мударрислик номини олади. Лекин ёшлигидан табобат, тиббиёт илмига қизиқиш уни тарк этмайди. Мадрасада ўқиб юргандаёқ табиблик қилади. Беморларнинг дардларига шифо излайди. Тезда ёш ҳакимнинг номи шаҳри азим — Бухорои Шарифга таралади.

Бухоро амири Олимхоннинг туғишган акасини даволайди. Амир акасининг қон босими касалидан фориг бўлиб кетганидан беҳад қувониб, Мўминжон ҳакимни сийлайди.

1922 йилда Мўминжон Алиевни Шўро ҳукуматининг миллий ҳавфсизлик қўмитаси беҳосдан қамоққа олади. Айблов қоғозида айтилган, Бухоро амирининг совға сийлови — олтин олгани учун қамоқда азоб беришади.

Озодликка чиқиб, Самарқанддаги медицина институтига ўқишга киради. Уқитни имтиёзли диплом билан тугатиб, шифокор бўлади.

Фарғона, Тошлоқ, Марғилонда соғлиқни сақлаш бўлимларини ташкил топтириб, ўзи мудир бўлиб ишлайди.

... Сочи шаҳрининг «Ўзбекистон» санаторийсида муттасил бош шифокор бўлиб ишлайди.

1963 йилда медицина фанлари номзоди бўлган.

М. Алиев Тошкентга қайтиб, Урта Осиё темир йўллари бошқармаси касалхонасида ҳақимлик ишини то 1978 йил — умрининг охиригача давом эттирди. Ҳозир ҳақимнинг 4 қиз, 1 ўғли Тошкентда истиқомат қилишади. Улардан 2 қизи ота касбини олган. Халқ саломатлиги учун ҳалол меҳнат қилган Мўминжон ҳақимни марғилонликлар ҳамон ҳурмат билан эслайдилар.

РАҲМАТИЛЛО — ИШИ ТИЛЛО

Дунё неъматини айласанг ҳавас,
Илм қанотига интил ҳар қачон.
Бунда бошқасига тама нодонлик,
Бошқасини излар ким бўлса нодон.

Муйниддин Жувайний.

Соғлом кўчатдан ширин мева етишади ёки палаги тоза қовундан ширинтак қовун пишади, дейишади.

Раҳматулло ҳожи Иброҳимович Қамолов 1956 йилда Марғилон шаҳрида хизматчи оиласида дунёга келди.

Ҳозирда 44 ёшли навқирон, янада ғайратли, шижоати жўш урган пайти.

1972 йилда Тошкент халқ хўжалиги олийгоҳини тамомлаб, 1976 йилда меҳнат фаолиятини она шаҳри бўлмиш Марғилон банкидан бошлади.

1976—1977 йилларда ҳарбий хизматда бўлди. У ерда оқ-қорани таниди, етилиб, чиниқиб вояга етди.

1982—1984 йилларда Тошлоқ туманида Матлубот жамиятлари уюшмасига қарашли кооператив савдо идорасига бошлиқ бўлиб ишлади.

Ҳозирда, Тошлоқ тумани матлубот савдо бирлашмаси бошқарув раиси лавозимида самарали меҳнат қилмоқда.

Раҳматилло ҳожи ишнинг кўзини биладиган, ишбилармон, ташаббускор савдо ходими. Туман аҳолисини энг зарур бўлган озиқ-овқат ва ноозиқ маҳсулотлар билан таъминлашда сидқидилдан меҳнат қилиб, халқнинг дуосини олиб келмоқда.

Халққа қилаётган ғамхўрлиги, тинимсиз изланиши, хизмати давлатимиз томонидан тақдирланаётганлиги сўзимизнинг исботидир. У Ўзбекистон Республикаси «Матлуботсавдо аълочиси» нишони билан, ночор билаларга, қарияларга кўрсатган беминнат ёрдамлари учун Ўзбекистон Республикаси «Ижтимоий таъминот фахрий ходими» нишони билан, халқ таълими ходимларига, мактаб, болалар боғчаларига кўрсат-

ган ҳомийлик ёрдами учун Ўзбекистон Республикаси «Халқ таълими ҳомийси» нишони билан тақдирланган.

1995 йилда шахсий ташаббус кўрсатиб гўшт, сут маҳсулотига бўлган талабни қондириш мақсадида «Камрах» фермер хўжалигини ташкил этди. Фермер хўжалиги туман, аҳолисини, мактаб ва болалар боғчалари ошхоналарини, сўхатгоҳ ва оромгоҳларни, ишчи ошхоналарини гўшт, сут маҳсулотлари билан таъминлаб келмоқда.

Республикада ўтказилган «Ташаббус-98» кўрик-танловининг мутлақ ғолиби, Ўзбекистон Республикасининг энг яхши фермери «Олтин медал»и ҳамда Президент совриндори, «Шуҳрат» медалининг соҳибидир.

Раҳматулло ҳожининг 5 нафар бир-биридан ширин ўғил-қизлари бор. Улар лицей, гимназияларда чуқур билим олмоқдалар.

От изини той босади, дейишади. Раҳматулло ҳожининг раҳматли отаси Иброҳимжон Довудов номини кексалар ҳурмат ва эҳтиром билан тилга олишади. Иброҳимжон ака Марғилонда «Ватан» артели биносига биринчи ғишт қўйиб, атлас, шоҳи тўқиш улкан корхонасига асос солган фидойилардан эди.

Янги қабристон барпо этиб, ўзидан абадий ном қолдирди. Шўролар тузумининг нобоплиги, адолатсиз, исқирт тузумининг қурбони бўлиб кетди. Биз билан суҳбатда ҳожи шундай дейди:

— Ўз халқингга қанча яхшилик қилсанг, жон фидолик қилсанг, шунча озга ўхшайди. Ҳали бажарилмаган орзуниятларимиз кўп. Халқимиз фаровон, тўқ, ҳеч нарсадан муҳтожсиз, бой яшасин. Юртимизда фаровонлик, тўй-сайиллар бўлсин.

Яқинда Тошлоқда энг замонавий сут заводини ишга тушириш арафасидамиз. Завод ишга тушса, бир кунда 3 тоннадик маҳсулотларни сотувга чиқариш мақсадимиз бор.

Илоҳо, янги режаларингиз амалга ошаверсин, халқингиз олқинини олаверинг, раҳматлар ёғилсин.

ТАМАРАХОНИМ

(1906-1991)

Ҳа, ҳамшаҳримиз Тамарахонимдан жудо бўлдик. Дилларда армон, қайғули алам қолди, десак бўлади.

Тамара Петросова Марғилоннинг Горчакова станциясидаги Пичоқчи маҳалласида, арман оиласида 1906-йилда дунёга келди. 13 ёшли қиз бошига паранжи ёпиниб, ҳовлимаҳовли ёвуз кўзлардан ўзини яшириб, тандирчилар маҳалласидаги Юсуфжон қизиқ Шакаржонов ҳовлисига келиб, лапар, қўшиқ ва рақслар ўрганиб кетарди.

Устоз Тамарахонимга «Ҳилҳилаёр», «Билакузукни олган йигит» лапарларини рақсга тушириб ўргатарди.

Шундай қилиб, юракдан отилиб, аланга олган санъат алангасини ҳеч ким ўчира олмади.

Ўзбек санъатига тамал тошини қўйганлар кимлар десангиз, ўзи бармоқ билан санарли эди. Биринчи бор ўзбек этнографик фольклор труппаси 1926-йилда Фарғона шаҳрида ташкил топди. Пойдевор қурганлар Муҳиддинқори Ёқубов, уста Олим Комилов, Тамарахоним, Нурхон, Бегимхон Йўлдошхўжаевлар эдилар.

Бундан ташқари, Тамарахоним инсон зотини улуғлаган аёл эди. Тамарахонимнинг Тошкент шаҳридаги уй-музейида уруш танки ва самолётининг макетлари бор.

Гап шундаки, Тамарахоним Ватан уруши йилларида томошалар кўрсатиб, жамғарган пулларига фронтга танклар, самолётлар тайёрлатиб берган, душманга зарба берган ўтирак жангчи эди. Ҳарбий формасидаги қатор-қатор ҳукумат орденлари ва медаллари, капитан деган ҳарбий унвонини кўриб, фахрланиб кетасиз.

Халқ хўжалигига маблағлар бериб, ўз пулига кўприклар, бекатлар, боғлар яратганини ҳамма билади. Опанинг ўзига яраша савлати, одамлар билан тил топишиб кетишдек бебаҳо хислатлари бетакрордир.

Иттифоқ халқ артисти, дунё кезган опа қалбимизда машғалдек ёниб тураверади.

МУКАРРАМА ТУРГУНБОЕВА

Халқ артисти, Давлат мукофоти совриндори, бутун оламини ўз санъати билан безаб чиққан Мукаррамахоним Турғунбоева ҳақида сўз айтиш анча мушкул иш.

Сабаби, унинг таъриф-тавсифда тенг йўқ эди. Шу ўринда Ҳиндистоннинг кўзга кўринган санъаткори, ёзувчи Аҳмад Аббоснинг таърифини айтиб ўтишнинг ўзи кифоя:

— Ҳиндистонни ҳеч ким қилич ва қурол билан ўзига тобе этолмади. Аммо ўзбек қизи Мукаррамахоним Турғунбоева ўзининг «Баҳор» қизлари билан «Танавор» рақси билан биз ҳиндларни таслим қилди, лол қолдирди.

Ҳа, бу буюк инсоннинг баҳоси, миллионлаб асл санъаткорлари бор бўлган ҳинд халқининг баҳосидир.

Афсуски, опа узоқ умр кўролмади, 65 ёшида оламдан кўз юмди. Умрининг 48 йилини ўзбек санъатининг асл фидойиси бўлишдек хизматига бахшида этди.

У 1957 йилда «Баҳор» ансамблини ташкил этади. 21 йил давомида ана шу «Баҳор» гулларини ўстириб, камолга етказди.

Мукаррам опа олам кезган, уста санъаткор. Ўзбек миллий рақсини қойилмақом қилиб ўйнаб, хориж мамлакатларидаги санъатсеварлар қалбида қолди.

Мукаррама Турғунбоева хизматлари ҳукуматимиз томонидан муносиб тақдирланиб, унга халқ артисти унвони, давлат мукофоти, кўплаб орден ва медаллар берилган. Ҳозирда бу мукофотлар унинг номидаги уй-музейда авайлаб сақланмоқда.

Юсуфжон, Охунжон қизиқлар кулдириб ўтди элимни,

Жўраҳон, Маъмуржон, Уста Олим Марғилондан.

Мукаррама рақслари бир чаман-у гулзор эди,

Олтмиш тилда қўшиқ айтган Тамараҳон Марғилондан.

Саодат ҚОБУЛОВА

Саодат опа... Бу бетакрор овоз соҳибаси, фахриймиз, Халқ артисти Саодат Қобулованинг ўзбек мумтоз санъатига қўшган ҳиссаларини айтиб адо этиб бўлмайди.

Саодат опа асли Марғилоннинг Чорчинор маҳалласида одий сартарош оиласида туғилган.

Ўқувчилик йиллари 1-ўрта мактабда ўтди. Мактабнинг бадий ҳаваскорлик тўғарагида фаол қатнашиб, элга танилиб кетди.

1939 йилда яқка қўшиқчи сифатида уни Тошкентга чақиршиб олдилар. Тошкентдаги Муқимий номидаги мусиқали драма ва комедия театрида ишлади.

Истеъдод ўзидан-ўзи келмайди. Меҳрибон устозлари ёрдамида маҳорати ривож топди.

1954 йилда уни Алишер Навоий номидаги Катта Академик опера ва балет театрига ишга таклиф этишди. Бу театр Саодатхоннинг номини элга машҳур қилди. «Гулсара» операсида Гулсара, «Зайнаб ва Омон»да Зайнаб, «Бой ила хизматчи»да Жамила образларини қойиллатиб ўйнади.

Саодатхон 1959 йилда «Халқ артисти» юксак унвонига сазовор бўлган.

Биз марғилонликлар Саодат опадек ҳамшаҳримиз борлиги билан ҳамша фахрланамиз.

МАШҲУР ҲОФИЗ МАМАТБУВА САТТОРОВ

Маматбува Сатторов барча машҳур ҳофизларнинг устози десак, ҳеч муболага бўлмас. Ҳофизлик унга ота касб бўлган, оталари Саттор ҳофиз Марғилонга ва атрофга танилган, номи чиққан ҳофиз эди. 1885 йилда бир ўғил дунёга келди. Исмини Маматбува, деб қўйдилар. Лекин олти ёшида у отасидан жудо бўлади.

14 ёшида уни марғилонликлар тўй-тўйчиқларига, халқ сайилларига йўқлайдиган бўлишиб қолди.

— Маматбуванинг қўшиғи чамамада 4-5 чақиримдан баралла эшитиларди. Ҳатто бешикда умлаб ётган чақалоқлар ҳам уйқусидан уйғониб кетишарди, — деган гап бор.

Машхур ҳофизларимиздан Жўраҳон Султонов, Маъмуржон Узоқовлар қўшиқ айтиш сир-асрорларини устозлари Маматбува акадан ўрганишган.

1923 йили Москвада биринчи қишлоқ хўжалиги кўргазмасида Маматбува Сатторов, Тўйчи ҳофиз, Тамараҳоним, Уктамхон яллаци, Юсуфжон қизиқ, Аҳмаджон қўшнаё, Абдуқодир найчи, Ашурали сурнай каби санъаткорлар Ўзбекистон павилонида катта концерт беришади.

1925-26 йилларда Фарғона шаҳрида Муҳиддин қори Еқубов сайёр труппасида ҳофиз бўлиб қатнашиб, ном қозонади.

1939 йилда Ўзбекистон ҳукумати унга кўп йиллик хизматлари эвазига Ўзбекистон халқ ҳофизи унвонини берди.

Маматбува умрининг охиригача халқ ичида яшади, катта ашула (патнусаки)нинг биринчи ижрочиси ҳам эди.

Тошлоқ туманига борсангиз, серқатнов йўл ҳофизимиз номи билан аталади. Шогирдлари устоз изидан бормоқдалар.

Ҳазрати Алишер Навоий бежиз айтмаган:

Бу гулшан ичраки йўқдур бақо гулига сабот,
Ажаб саодат эрур, яхшилик бирла қолса от.

МАЪДАЛИ ҲОФИЗ РАҲМАТУЛЛАЕВ

Маъдали ҳофиз 1871 йилда Шаҳрихонда туғилиб, кейинроқ Марғилонга кўчиб келишган. Устозларидан танбур, дутор чалишни, мумтоз қўшиқларни метёрига етказиб куйлашни ўрганиб, ихлосмандлар ~~қўтиради~~. Узининг бетакрор довуд овози билан Марғилон ва унинг атрофига танилиб, ҳофиз номини олади. Сўнгра Муқимий, Завқий, Фурқат, Ҳазиний газалларига куй басталайди.

Машхур ҳофизлардан Мулла Тўйчи Тошмуҳаммедов Марғилонга келиб, Маъдали ҳофизга ихлос қўйиб, ўзининг тилла суви югуртирилиб босилган ашулалар тўплам китобини унга ҳадя этиб кетади.

«Абдураҳмонбеги» қўшиғини куйга солиб, Ҳазинийнинг олқишини олади. Бу қўшиқ 1912 йилда Петербургда плас-

тинка ҳолда таралади. Мазкур қўшиқ пластинкаси 88 йилдан бери сақланиб, ўғиллари Мамасидиқ Мадалиев жавонида сақланмоқда.

Машҳур ҳофизимиз 1931 йилда Марғилонда вафот этади. Ундан икки ўғил Мамасидиқ ва Мадаминжон, Оминахон қизлари барҳаётдир.

Катта ўғли Мамасидиқ ҳожи деярли бутун Фарғона водийсида таниқли бастакор, устоз муаллим бўлиб танилган.

Ҳа, машҳур ҳофиз ўзидан ўчмас мусиқалар қолдирди. Унинг мерослари ёшларимизга ибрат бўлиб хизмат этаяпти.

УСТА ОЛИМ КОМИЛОВ

Кўҳна ва навқирон Марғилонда жаҳонга машҳур санъат усталари ва хонандалар, созандалар ва машҳур қизиқчилар етишиб чиққан. Ана шундай буюк санъат усталаридан бири Уста Олим Комилов бўладилар.

— Чилдирмани чалиб, қушдек сайратиб юборарди, — дейишади уни кўрган-билганлар. Халқ унга «Олимсоз» деб бежиз номи бермаган.

Уста Олим Комилов 1878 йилда Марғилонда, тўқувчи касиб оиласида дунёга келган. Уйига яқин жойдаги арава-соз устага шогирд бўлиб тушган. 12 ёшида Масант отадан чанг асбобини чалишни ўрганadi. 1926 йилда фарғоналик машҳур санъаткор Муҳиддин қори Ёқубов ёш уста Олимни санъат даргоҳига тартади. Самарқанд шаҳрида биринчи ташкил топган ўзбек этнографик фольклор ансамблида марғилонлик биринчи раққоса Нурхон Йўлдошхўжаева ва унинг синглизиси Бегимхон билан театрда ишлашди. Бегимхонни хотинликка олади. 1930 йилда бу ансамбл Россия сафарига бўлади. Рус томошабинларини қойил қилишиб, ҳурматга сазовор бўлади. Ўзбекистон ҳукумати 1932 йили уни «Меҳнат қаҳрамони» унвони билан тақдирлаган..

1935 йилда яна чет эл сафарига чиқишади, ўша йили Англияда ўтказилаётган жаҳон халқлари фольклор фестивалида қатнашади. Лондон саҳнасида Уста Олимнинг «Пилла», «Пахта» рақсларига Тамарахоним маҳоратла ўйинга тушганда, 12 минг томошабин ҳайратланиб, ўринларидан

тик туришиб, гулдурос қарсақ чаладилар. Уста Олимнинг бу ноёб доирасини англияликлар биринчи бор кўриши эди.

Ўйин тугагандан сўнг Англия қироличаси Мария ложадан саҳнага чиқади. Уста Олимнинг доирасини ва панжаларини синчиклаб кўриб, «Мана шу олтин панжалардан юз хил овоз эшитдим-а!», — деб Уста Олим панжалари изини гипсга олдиртиради. ва бу эсдалик қиролича музейида ҳамон сақланмоқда.

Марҳум санъат устасининг номи абадийлаштирилган. Марғилондаги адабиёт ва санъат музейида Устанинг кийган либослари, Лондонни ларзага солган табаррук доираси сақланмоқда.

Марғилондаги гавжум кўчалардан бирига ва шунингдек, Фарғона санъат билим юртига Устанинг номи берилган.

Кўнглим чунон шоддир — нур ичидаман,
Дилни равшан қилган хур ичидаман.
Вафодор ҳам дилкаш, фаровон ҳаёт,
Минг давлатдан ортиқ — дур ичидаман.

ЖУРАХОН СУЛТОНОВ

Ўзбекистонда, Туркистонда кенг шуҳрат қозонган халқ ҳофизларидан бири Жўраҳон Султонов эди.

Ўзбек санъати шуҳратини оламга таратган хушовоз ҳофиз эди. У киши саводхон, адабиёт ва санъат сеҳрини пухта эгаллаган олим одам эди.

Жўраҳон аканинг катта ашулаларини тинглаган киши унинг овози имкониятлари чексизлигидан, баландлигидан лол қолар эди. Хонанда қўлига танбур олиб куйлаганда, шунақанги баланд авжлар қилардики, тинглаганларнинг аксарият қисми «Энди бўёғига йўл йўқ. Ҳофиз ҳозир бўғилади, ҳозир бўғилади», дея юракларини ҳовучлаб туришарди.

Нотасиз, созсиз, фақатгина ликопчада ижро этиладиган қўшиқлар ижросида ҳам маҳорати тенгсиз эди. «Ўзбекистон халқ ҳофизи» унвонига сазовор бўлган Жўраҳон Султонов 62 йил умр кўрди. Содиқ шоғирди Маъмуржон Узоқов билан бирга чорак аср ҳамнафас бўлдилар.

Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 9 йиллиги арафасида халқ ҳофизи Жўраҳон Султонов ва Маъмуржон Узоқовга Президентимиз фармонида кўра «Буюк хизматлари учун» олий унвони берилди. Бу, марҳум санъат усталарига элу юртнинг муносиб эъзозидир.

МАЪМУРЖОН УЗОҚОВ

Машҳур Ўзбекистон халқ ҳофизи, сеvimли хонандамиз, ҳамшаҳримиз Маъмуржон Узоқов оламдан кўз юмганига 37 йил бўляптики, ҳамон унинг сиймоси тирикдек, унинг жангдор қўшиқлари бутун ўлкада ҳумо қуши каби қанот қоқиб юрибди.

Яхши инсонлардан боғ қолади, ўчмас ном қолади. Ҳофизимиздан қобил фарзандлар кўчат бўлиб қолдилар. Унинг бетакрор қўшиқлари келажак авлодларимизга, ҳозирги юртдошларимизга бебаҳо бисот бўлиб қолди. Унинг олтин бисотидаги «Суратинг», «Бир келиб кетсин», «Якка бу Фарғонада», «Айладинг», «Жанон келур» ва бошқа қўшиқлари умрбоқий бўлиб қолди.

Машҳур қизиқчимиз Юсуфжон ака шундай деган эди: «Агар Жўраҳон Султонов билан Маъмуржон Узоқов овози қўшилиб кетса, чинакам санъат мўъжизаси дунёга келган бўлади».

Маъмуржон Узоқов марғилоликлар қалбида чуқур из қолдириб кетган. Тез-тез юбилей тўйлари бўлиб, устознинг ногирдлари сафи Ўзбекистонда тобора кенгайиб бормоқда.

САНЪАТИМ ДАРҒАЛАРИ

Бу жаҳон гулзорининг булбули гўёлари,
Ҳавзи кавсар саҳнининг тоза гул раънолари,
Сизга таъзим эй улуғ халқимиз сиймолари,
Жўр овоз Маъмур-Жўра, санъатим дарғалари.
Аллоҳ деган ошиқлар ҳофиз бўлиб куйлашар,
Ҳофизларнинг вужуди нурга тўлиб бўзлашар,
Халқдан тилаб иноят висол йўлини излашар,
Исмнингиз мангу яшар, санъатим дарғалари.
Кулгуни султони оҳ Юсуфжон қизиқжон эди,
Маматбуволар базмида катта бир қарвон эди,

Болта тоғалар ҳам нафас соҳиби даврон эди,
Юрту эл ёдида сиз, санъатим дарғалари,
Қўлга соз олганда мен Маъмур-Жўра ёнимдадир,
Халқимиз ардоғида ҳаргиз ширин онимдадир,
Шод бўлиб Аҳлий куйлар, санъат юрак қонимдадир,
Ҳамнафасиз биз билан, санъатим дарғалари.

Мўминжон ҲОШИМОВ.

МАРҒИЛОН МАЪМУРЖОНИ

Марғилоннинг доврўғини таратган давронларга,
Хуш овози ётиб бормиш Осиё, Туронларга,
Ҳатто Шому Араб ёҳуд Амриқо томонларга,
Бўлди машҳури жаҳон Марғилон Маъмуржони.
Этди Аллоҳим унга турфа хил дилбар нафас,
Мардуми ҳофиз нечаси келмади ҳеч унга бас,
Баъзилар қилди ҳасад, яхшилар қилди ҳавас,
Дардларига бўлди даво Марғилон Маъмуржони.
Жўраҳон ҳофиз ила булбул каби жўр айлади,
Савту авжларни икков манзур яна зўр айлади,
Завқдин мухлислари олқишларин мўл айлади,
Дилраболик сочди ҳар ён Марғилон Маъмуржони.
Дўсти кўп эрди, эмасди «Якка бу Фарғонада»,
«Соғиниб», «Келдим» деярди суҳбати Фарғонада,
«Ёр истаб» куйлади васфи ишқ жанонида,
«Бир келуб кетсун» дебон Марғилон Маъмуржони.
Довудий овоз ила маҳв айлади борлиқни,
Ўзига ҳеч кўрмади раво кўнгли торлиқни,
Қўшиқ бирла жон бериб олди олий ёрлиқни,
Кимлигин ҳам этди дoston Марғилон Маъмуржони.

Адҳам ҳожи КАРИМОВ.

ЮЛДУЗ УСМОНОВА

Юлдуз — Марғилон қизи. У Марғилон санъаткорлари муҳотида вояга етди, улғайди. Бутун Ўзбекистонга танилди. Ҳатто хорижий давлатларда юз минглаб, миллионлаб шина-вандалари бор.

Мустақиллигимизнинг 7 йиллигида Юлдузхоннинг хизматларини ҳукуратимиз муносиб тақдирлади. Унга Ўзбе

кистон Халқ артисти юксак унвони берилди. Юлдузхонлар оиласида 8 фарзанд вояга етишди. 4 қиз, 4 ўғил, 20 та не-вара бор. Юлдуз ҳозир 36 ёшда. Олий маълумотли, Тошкент консерваторийсини тамомлаган. Йиллар давомида мақомларда қўшиқ айтиш сир-асрорларини пухта эгаллаб чиқди. Эстрада хонандаси бўлиб оламга танилди. Яқинда Фарғона вилояти, Фурқат туманидан республика Олий Мажлиси депутатлигига сайланди.

Санъаткор депутат ўз сайловчиларига беминнат хизмат этмоқда.

Айниқса, тумanning ободончилигига қатта эътибор бер-моқда. Тез-тез ўз сайловчилари билан учрашиб туради.

«Гран при» соҳибаси билан у чет элга сафарга тайёрла-наётганда учрашдик.

— Сафарга чиқар экансиз-да?

— Ҳа, бормасам чақириб олишади.

Сизга оқ йўл, фақат омад ёр бўлсин, деймиз.

МАРҒИЛОННИНГ ҚУВОНЧИ ВА ФАХРИ

Зулм ила қаҳри ғазаб изҳор қилмоқ шунчалар,
Ошиқи бечорага озор қилмоқ шунчалар.
Гул дебон севган кишини кўкрагига ниш уриб,
Хастаю, маъюс абгор қилмоқ шунчалар...

(Муқимий ғазалидан).

Шоир, бастакор ҳамда машҳур ҳофизимиз, Ўзбекистон халқ артисти Бобораҳим Мирзаев срамизда йўқ. Лекин хо-навданнинг айтиб ўтган мумтоз қўшиқлари кексаларимиз қулоғида ҳали ҳам жаранглаб туради.

У Марғилонимизнинг Галлатой маҳалласида 1907 йилда косиб деҳқон оиласида дунёга келди. Яратганининг инъоми билан жарангдор, довуд свози бетакрор эди. Машҳурлик ўз-ўзидан келмади. Унинг қувноқ, ўйноқи ва ҳазин ашулалари узоқ йиллар давомида янграб турди. Унинг ширали қўшиқ-лари Ўзбекистонга овоза бўлиб кетиб, тезда Тошкентга чорлашди.

Саҳналарда жаранглаган «Сегоҳ» қўшиғини ўзингиз эшитиб кўринг-а!

Ҳижрон тўлиб жафосига жон бўлди беқарор,
Бўлди сирим бутун жаҳон аҳлига ошкор.
Эл этди таъналар билан озорини ихтиёр,
Сен ҳам жафоларинг билан этма мени ҳокисор.
Эй кўнглимни тилгувчи алам билан доғи-доғ.

Битта сўроқ жабрининг тортмоққа тоқатим,
Рашк айлама бўлди қарори ҳаловатим.
Мумдек эгилди ғам юки остида қоматим,
Гулим сенинг висолингдир йўқ ўзга ҳолатим,
Йўқ ўзга ҳажатим,
Аммо сенинг базминг билан масту бахтиёр...

Бу машҳур «Сегоҳ» қўшиғи айтилиб, унинг пластинкаси шундай танқис бўлиб қўлма-қўл бўлиб кетган эдики, ўша вақтда бир дона «Сегоҳ» пластинкасини қидириб, ихлосмандлар битта бузоқ нарҳида экан, деб сотиб олиб, эшитганларини кўрганмиз.

Тошкентдаги Муқимий театрида машҳур бўлиб кетган Озарбайжон драматурги Ҳожибековнинг «Аршин мололон» комедик асарига Бобораҳим Мирзаев Асқар ролини бетакрор ижро этгани учун ҳам театрга кириш учун томошабинлар тирбанд бўлиб турар эдилар.

— Бугун Асқар ролини Бобораҳим ака ўйнайдими ё бошқа артистми? — деб сўрашарди.

— Ҳа, ўйнайди, фақат Бобораҳим ўйнайди, — дейишса, билет сотиб олиш амримаҳол эди.

1935 йилда «Фарҳод ва Ширин» драмасидаги Фарҳод ролини ҳам маҳорат билан ўйнаганда, томошабинларнинг гулдурас қарсақлари ер-кўкни ларзага солган.

1939—1949 йилларда Алишер Навоий номидаги опера ва балет театрида ишлаб, жуда кўп бош ролларни бетакрор ижро этган.

1942 йилдаёқ Б. Мирзаев «Ўзбекистон халқ артисти» деган юксак унвон билан тақдирланди. Унинг ижод сарчашмалари олтин фондимида сақланиб, ҳозиргача қўшиқлари айтиб келинмоқда.

Айниқса, ҳофизнинг ўзбек мақомидаги «Чоргоҳ», «Дугоҳ», «Баёт-2» қўшиқларини эшитганлар ҳайратда қоладилар. Биз бугун ҳафсала билан Галлатой маҳалласидаги 124-уй-дамиз. Машҳур ҳофиз туғилиб ўсган ошён.

Бизни Бобораҳим аканинг жиянлари бўлмиш 63 ёшли Ҳадичахон Исмоилова илиқ кутиб олдилар.

Бобораҳим ака ҳақидаги хотираларини сўзлаб беришни илтимос қилдик.

— Ҳофизни жуда яхши эслайман. Бизнинг сулолада деярли кўпчилиги санъаткор ўтган десам бўлади. Бобораҳим тоғамнинг акаси Исмоил ака ҳам асл касби сартарош бўлсада, машҳур гижжакчи ўтган.

Умр ая 1975 йилда оламдан ўтди. 64 ёшга кирганда узилди. Бобораҳим тоғамнинг жиянлари Исомжон Исмоилов «Нурхон» халқ театрида умрининг охиригача хонанда бўлиб ишлади. Исом аканинг ўғиллари Алишер хонанда, Исмоил ака Мирзаев 74 ёшида оламдан ўтган, чилдирма чаларди. Хуллас, санъаткор ака, ука, тоға, жиянлардан иборат машҳур санъаткорлар сулоласи бошлиғи эди у.

УМР ОПА ДУТОРЧИ

Умр ая деса, уни Марғилондаги эмас, бутун Фарғона водийси яхши танийди ва ҳурмат билан эшлашади.

Умр опа Охунбобоев районида колхоз раиси бўлган актив аёллардан эди.

— Халчахон опа, сиз Умр аяни қандай тасаввур этасиз?

— Умр ая менга қайнона бўладилар. 18 ёшимда келин бўлиб тушганман. Умр ая марду-майдон, ўтбосар, қалби қайноқ, эркак сифат аёл эди. Доим эркакларча кийиниб юрарди. Бошида сатин дўппи, оёғида этик, юзидан жасорати ёғилиб турарди. Қайнонамсиз бирорта тўй ўтмасди. Сабаби, дуторни шундай чалар эдики, торларини гапиртириб юборарди. Ўзлари ўзбек халқ қўшиқлари, лапарларини қойилмақом қилиб ижро этганда, кўпчилик ўз-ўзидан даврага чиқиб, рақсга тушиб кетарди.

Машҳур ҳофиз Насматжон Қулабдуллаев ҳам онахондан дутор чалишни шогирд бўлиб ўрганиб кетганларини эслай-

ман. Онамиз маҳалла комитетининг бир неча йил фаол раҳ-
бари бўлган. Чўлни очган асли деҳқон аёл бўлган. Собиқ
Киров тўқувчилик артелида пилла қозонида ишлаганлар.

— Ҳалимаҳон опа, қайнсангизнинг машҳур бўлиб кет-
ган, ҳозирги кунда ҳам ноёб бўлган қайси қўшиғини эслайсиз?

«Аст бўламан шул кеча» лапарини эслайман. Онам ду-
тор чертиб айтардилар:

Аст бўламан шул кеча,
Маст бўламан шул кеча.
Омон-омон ёр шул кеча,
Меҳмон омон ёр шул кеча.

Фарғонада бир қуш бор,
Аст бўламан шул кеча.
Қанотида кумуш бор, дўст,
Аст бўламан шул кеча,

Маст бўламан шул кеча.
Уйнаётган болани
Аст бўламан шул кеча,
Маст бўламан шул кеча.

Қанотида кумуш бор,
Чап кўзида бир иш бор.
Аст бўламан шул кеча,
Маст бўламан шул кеча.

Омон омон ёр шул кеча,
Меҳмон омон ёр шул кеча.
Асака боғини шамоли,
Аст бўламан шул кеча,

Маст бўламан шул кеча.
Қўринур ёр жамоли,
Аст бўламан дўст.
Акасини маст қилган,

Болани ҳинди ҳоли.
Аст бўламан шул кеча,
Уйнаб қолинг шул кеча.

— Умр аядан авлодлар борми?

— Бор, невараси Ғайратжон бор. 4 та қиз чиқарган, Қиргулида яшайди. 8-қурилиш трестида ишлайди, касби қурувчи уста.

— Қайноангизнинг табаррук дуторлари қаерда сақланяпти?

— Самарқанддаги қариндошлари олиб кетишган...

— Қайноангизнинг уйи қаерда?

— Эшонгузар маҳалласида.

Биз Бобораҳим Мирзаевлар сулоласини ҳозирда давом эттираётган жиянлари Алишер Исмоилов билан танишдик. Йигитнинг овози ҳудди Бобораҳим аканинг овозига қўйиб қўйгандек. Тоғасининг ашулаларини айтиб, кўрик-танловларда совриндор бўлган. У ҳозир Охунбобоев туманидаги маданият уйи ҳофизи.

Умрингдан барака топ! Бобораҳимлар оиласи яна давом этаверсин, халққа хизмат қилаверсин.

ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ЖОНҚУЯРЛАРИ

Марғилон азалдан маърифат, зиё тарқатувчи масканлардан бири бўлган. Бу маскандан Ўзбекистонга қўплаб таниқли раҳбар, арбоблар етишиб чиққан. Ўзбекистон Республикаси Марказий Ижроия Қўмитасининг раиси Йўлдош Охунбобоев ҳам, ҳамшаҳримиз эканлигидан фахрланамиз.

1924 йилда шаҳарда 4 та мактаб бўлиб, унда ҳаммаси бўлиб 19 та ўқитувчи, 560 та талаба ўқиган. Ҳозирга келиб эса умумий таълим мактаблари 40 тага етди. Ҳунар-техника билим юрти ва коллежлар 4 та, битта олийгоҳ филиали, 30 та болалар боғчаси мавжуд.

Халқ таълими, маорифга асос солган фидойилардан Абдуллажон Тошхўжаев, Ҳамид Қосимов, Обид Қосимов, Иброҳимжон Охунбобоев, Соғтихон Тошматова, Қуддус Муҳаммадиев, Абдусамат Ризаев, Абдулҳамид Шерматов, Саодатхон Файзиева, Жамолхон Саййиджонов, Мамажон

Тошпўлатов, Дилбархон Ғофурова, Муҳаррамхон Ғиёсова, Маликахон Умарова, Муҳаммаджон Мирзаев, Дилоромхон Аҳмедова, Маҳмудхон Шоҳўжаев, Ғиёсиддин Бобоев, Тоҳиржон Усмонов, Қаҳрамон она Эргашхон Шукуроваларни айтиб ўтиш жоиздир.

Соғлом авлод таълими тарбиясига фидокорона меҳнатлари билан ҳурматга сазовор бўлган ўқитувчилар, тарбиячилар шаҳримизда кўпдир.

Биз фидойи устозларимизни (марҳумларни) ҳурмат билан эсга олиб, борларига узоқ умр, куч-қувватлар тилаймиз. Сиз зиёкорларга билим, зиё нурларини тарқатишда омад ҳамиша ёр бўлсин.

МЕНИНГ ТОПГАН ДУРУ ЗАРИМ!

Дўстларим кўзида ўйнасин севинч,
Кўнглим шундагина хотиржаму тинч.
Одамийлик зари бўлган Марғилон,
Гўзаллар, гўзали бўлган Марғилон.
Кутган оҳангларим оқиб келяпти,
Ҳушбўй шабодаси ёқиб келяпти.

Иўлдош СУЛАЙМОН.

Опамиз Шавкатхонда яхши хулқининг ўн хил белгиси бордир. Буларнинг биринчиси — бўлар-бўлмасга одамлар билан жанжаллашмайди. Иккинчиси — инсофлилик, учинчиси — бировнинг айбини қидирмаслик, тўртинчиси — бирор киши нолойиқ иш содир этса, уни яхшилик йўлига солиб юборишлик, бешинчиси — агар айбдор ўз айбини бўйнига олса уни кечиради, олтинчиси — муҳтожларнинг ҳожатини чиқаради, еттинчиси — бошқаларга ёрдам қўлини чўзади, саккизинчиси — ўз нафсини тия билишлик, тўққизинчиси — бошқаларга очиқ чеҳра билан муомала қилади, ўнинчиси — доим ширин, мулойим, яхши сўзлайди.

Ана шў ўн ҳислат опага шон-шухрат, обрў-эътибор келтиряпти.

Шавкатхон 58 ёшдалар. Марғилонда хизматчи оиласида таваллуд топди. 10-синфни тамомлаб, ўзини ишга чоғлади.

Шаҳардаги Тельман номли артелга тикувчилик цехига шогирд бўлиб ишга кирди. Шогирдликда иссиқ-совуқни ўз бошидан ўтказди. Доим эзгуликка интилди. Тикувчилик касбини миридан-сиригача эринмай ўрганди. Келажаги порлоқ қиз «шогирд»ни пойтахтимиз Тошкентга бичувчилик курсига малака оширишга юборишди. Уқшдан қайтиб келиб, 1961 йилдан 1966 йилгача бичувчи бўлиб ишлади. Ана шу йиллар ичидаги самарали меҳнати туфайли «Уста чевар» деган ном чиқарди.

Шавкатхонда бир орзу бор эди, у ҳам бўлса касб маҳоратини камолга етказиш, олий маъlumотли мутахассис бўлиш иштиёқида эди. Ишга етди ҳам, Тошкентдаги Силсил саноат институтининг тикувчилик бўлимига сиртдан ўқишга кирди. 1970 йилда олийгоҳни тамомлади. Ташкилот касба уюшмаси раиси лавозимига кўтаришди. 4 йил раислик қилди. Цех бошлиғи бўлиб ойлик, йиллик режаларни ортнги билан бажариб борди. 1974 йилда орқада қолақ бўлиб қолган тикувчилик цехига бошлиқ этиб тайинланди.

— Чеварларимни сизлаб, ишга кўнктириб, руҳлантириб, шу цехни республикада энг илгор, ўрнакли цехга олиб чиқдик.

1985 йилда Марғилон шаҳридаги маиший хизмат кўрсатиш «Наврўз» корхонасига бошлиқ этиб тайинланди. Бу корхонанинг молиявий аҳволи ночор эди. Меҳнат интизими ҳам суст эди. Қолоқликдан чиқиб шаҳарда биринчи ўринда турувчи корхонага айланди. Хизматлари юзага чиқди. Бахт, омад кулиб боқди.

«Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маиший хизмат ходими» унвонига эга бўлди.

1992 йилда маиший хизмат кўрсатиш уйини хусусийлаштириб, унга «Шавкатхон» номи берилди.

— Ҳурматли Президентимиз тadbиркорларга кенг, катта имкониятлар очиб берди. Ишимиз кўришиб кетди, — дейди Шавкатхон. Аҳолига хизмат кўрсатиш аъло даражада бўлишига эришилди. Икки қаватли, шаҳарнинг қоқ марказидаги кошонага кириб борсангиз, аксарини ёш, навқирон, бир-биридан ҳушрўй ёшларни кўриб, ҳавасингиз жўшиб кетади. Бир хонада эркак, аёллар сартарошхонаси, бир томонда

расмхона, янги келин-куёвлар расмга тушгани келишганини бир кўрсангиз баҳрингиз очилади. Соатсоз, зангори экран таъмирловчи устахона, тикувчилик цехи, ҳаммадан ҳам фирмамиз қошида компьютер ўқитиш маркази очилган. Билиш-тиқиш курслари ҳам очилган

Шавкатхоннинг бир ажойиб, камтар, икки юзидан нур ёғилиб турувчи оналари бор. Хадичахон опа Турдибоева 83 ёшдалар. Доим қизларининг бахти, саодатини яратгандан тилайдилар. Дуонингиздан кўкариб камолга етган қизингизга биз ҳам энг яхши тилаклар билдириб қоламиз, онахон!

КЕКСА МАТБУОТЛАРДАН БИРИ

«Марғилон ҳақиқати» газетаси Ўзбекистон Республикасидаги кекса матбуот ўчоқларидан бири ҳисобланади. У яқинда ўзининг 70 йиллик юбилейини нишонлаш арафасида турибди. Газета 1931 йил 1 майдан чиқа бошлаган.

Газета ўз саҳифаларида шаҳар саноатини, маданиятини, аҳоли турмуш тарзини ҳамда ёшларни тарбиялаш соҳасида ҳам салмоқли ишлар қилиб, камолга етди.

Газетхонларни қувонтирди. Шаҳар ҳаётида учраб турувчи салбий воқеаларни очиқ-ойдин фош этди ва танқид остига олди.

Биз бугун юбилей олдидан газетамизни дастлаб ташкил этишда жонфидалик қилган марҳум муҳаррирлар номини эслаб, улар руҳини шод этишни бурчимиз деб билдик.

Газетанинг биринчи муҳаррирлари М. Абдуллаев, Д. Отажонов, Ҳ. Аҳмедов, Ҳ. Иззатий, Ю. Ҳонкелдиев, Қ. Юсупов, К. Пўлатовлар номлари ҳурмат билан эсга олинади.

Собиқ жамоатчи муҳбирлар, шу газетада фаол қалам-кашлик қилиб келган марҳум Холбек Ёдгоров, Алижон Ҳасанов, Хоринбой Эрматов, Исақжон Муллажоновлар номи марғилонликлар қалбида сақланиб қолган.

Газетамиз шаҳримизнинг ўсиб, равнақ топишида самарали хизмат этиб келди ва бундан кейин ҳам хизмат қилаверади.

— «Соҳиби Ҳидоя» юртиданмилар,
Наҳот, Марғилондан? — сўрашар улар.
Елкалар силкиниб, тебранди бошлар,
Баъзи бир кўзлардан тўкилди ёшлар.
Марғилон эсланди, устоз эсланди,
Ғулчаю, Истамбул, Машҳадларда ҳам.
Бошқа узоқ-узоқ сарҳадларда ҳам,
«Ҳидоя»дан тўйиб олинар сабоқ,
Эй, унинг дарслари, юрагимда оқ.
Дунёнинг ярмида яшаган башар,
«Соҳиби Ҳидоя» йўлида яшар.
Иккала қўллари кўксиларида,
Кимга эҳтиром бор бунинг барида?
Марғилон, Марғилон, қутлуғ Марғилон.

Йўлдош СУЛАЙМОН.
(«Марғилоннома» китобидан).

ЁТУР

Самарқанд заминиди неча инсонлар ётур,
Бу оламни тарк айлаб, шоҳу султонлар ётур.

Саркарда, олам паноҳ, Амир Темур султоним,
Ўзбегим фаҳри бўлиб, соҳибқироним ётур.

Олиму фузалолар жаҳонга машғал бўлиб,
Илму урфон бобида, руҳи равоним ётур.

Бурҳониддин улуғ зот, аллома олим эрди,
Ислом оламин нури, даври-давроним ётур.

Қўл очиб дуо айланг, худо раҳматга олсин,
Марғилонни қўлласин, орзу армоним ётур.

Ҳамид УСМОН.

МАРҒИЛОН — МУМТОЗ ШОИРЛАР ШАҲРИ

УВАЙСИИ Жаҳон Отин — ғазал маликаси

Увайсий XIX аср биринчи ярмидаги Фарғона адабий муҳитида ўзига хос овози ва таъсири билан алоҳида ажралиб турувчи буюк шоирдир.

Унинг асли исми Жаҳон отин эди. У марғилондаги Чилдухтарон маҳалласида 1789 йилларда дунёга келди.

Отаси Сиддиқ бобо, онаси Чиннибиби эди. Отаси мадрасасини тугатган бўлиб, уни Ҳофиз бобо ҳам деб аташарди. Онаси Чиннибиби ҳам саводли аёл бўлиб, мактабдорлик қилган. Бўлажак шоирани 17 ёшида Ҳожихон исмли кишига турмушга узатдилар. Жаҳонхон ундан Муҳаммаджон ва Қуёшхон исмли икки фарзанд кўради. Увайсий, Марғилон ҳокими Умархоннинг 15 ёшли қайлиғи бўлмиш Моҳлар ойим, яъни Нодири бегимга устозлик қилади. Унинг машҳур шоира бўлиб етишишига сабабчи бўлади. 1850 йилда Марғилонда вафот этган, Ожиза исмли шоира марсиясида шундай дейилган:

Юмди кўзин бу жаҳондан Жаҳон отун ул Увайсий,
Мулки Фарғона нисосина очиб кўзи, верак баср.

Увайсий ҳаёти оғир кечган. Қизи Қуёшхон 30 ёшида, туғишида қазо этади. Яккаю ягона ўғли Муҳаммаджон 17 ёшида Қашқар урушида шаҳид бўлади.

Меҳнату аламларга мубтало Увайсийман,
Қайда дард эли бўлса ошно Увайсийман.

деб ўз замонасидан, аянчли тақдиридан нола қилиб ёзади шоира.

Марғилон халқи ўзининг оташин шоиралари номини эъзозлайдилар, эслайдилар. Шаҳардаги 12-ўрта мактаб, шоира туғилиб ўсган Чилдухтарон маҳалласи Увайсий номи билан юритилади.

Ҳазал маликаси бўлмиш Увайсий ёзган ғазаллар куйга солиниб, ҳофизлар темонидан жўшиб куйланаётир.

Забонингиз кетурғил, эй шакарлаб тўти гуфтора,
Печук ким марҳамат бўлсин неча мендек дилафкора!
Нигоҳинг ташлагил, лутф айлабон эй шўҳи бепарво,
Йўлингда интизор ўлгон менингдек ошиқи зора.
Увайсий, юз жафо кўрсанг ҳақиқат ёридан доим,
Уғирма юзни ондин, солма кўзни ўзга дилдора.

ХОЖАЖОН ҚОЗИ РОЖИЙ МАРҒИНОНИЙ БУРҲО- НИДДИН АЛ МАРҒИНОНИЙ АР РОШИДОНИЙНИНГ ИСТЕЪДОДЛИ ИЗДОШ ШОГИРДИ

М. Мадғозиев, Фарғона

Авало бир нарсани таъкидлаб ўтиш лозим: Бурҳониддин марғинонийшунослик, табиий, фақат мазкур буюк аллома ҳаёти ва ижоди, унинг барча ҳуқуқий мероси, айниқса, «Ҳидоя» каби шоҳ асарини ўрганиш билан чекланмайди, албатта. Чунки унинг салаф устозлари бўлганидек, ҳамаср, замондош шогирдлари, издошлари, ҳамаср бўлмаса-да, буюк олимнинг бой ҳуқуқий меросини жиддий ўрганишга бутун умрини бағишлаган халаф шогирд-издошлари бўлган. Ана шу кабиларни чуқур ва атрофлича ўрганиш ҳам Бурҳониддин — марғинонийшунослик манфаатлари тақозосидир.

Рожий Марғиноний ана шундай издош-шогирдларнинг энг ёрқин вакилидир.

Хожажон Қози Рожий Марғиноний (1834-1918) оилада тожик ва араб тилларини етарлича ўрганиб, Марғилон, Қўқон ҳамда узоқ йиллар Бухоро мадрасаларида таҳсил олди. У мустақил мутолаа туфайли илм-ҳиёт, адабиёт, илми баде, илми аруз, тарих, айниқса, фикҳ фанларини мукамал ўрганди. Ислоҳ қонуншунослиги бўлмиш фикҳга оид, чунончи, Абу Ҳанифа Нўмон ибн Собитнинг қатор асарлари, Имом Шофеҳийнинг «Усулил фикҳ» «Китоб ул-Мўътамад», Сайифиддин Абдул Ҳасан Омадийнинг «Мунтаҳассуол», Имом Абу Мансуб ибн Маҳмуд Мотуридий Смарқандийнинг «Китобул жадвал ва маъхазушшар», Абу Исҳоқ Иброҳим Шотибийнинг «Ал-мувофақат» сингари асарларини ўрганиш билан чекланиб қолмай, у бутун диққат эътиборини Бурҳониддин ал-Марғинонийнинг «Фикҳни ўрганишни бошловчилар учун қўлланма», «Нашр ул-мазҳаб», «Китобат тажнис—вал мазид» «Мухторотул навозил», «Китоб маносиқ-ал—Ҳаж», «Масжид —фуриъ-ул-Ҳанафий», «Бидоёт ал-мубтадий», «Кифоят ул мунтахий», айниқса буюк фақихнинг шоҳ ижоди «Ҳидоя» фил-фуруъ» асарларини бутун вужуди билан берилиб мутолаа қилибгина қолмай, ўзининг икки тилда ёзган асарларида ҳам устоз ғояларини изчиллик билан ўтказиб

келди, қирқ йиллик қозилик амалиётида эса уларни ўзининг дастуриламали қилиб олди.

Халқ ҳаёти билан чуқурроқ танишиб борган сари халқнинг мусибатли ҳаёти-ю, оху фарёдлари шоир юрагида акс садо бера бошладики, бунга қуйидаги мисралар мисол бўла олади:

Баски гулчини гулшани розим,
Бар сарам сад ҳазор навҳагар аст.

Мазмуни: гарчи (мен) сирлар гулшанининг гул терувчи (боғбони) бўлсам-да, бошим устида минглаб навҳагар йиғловчилар бор

Ана шу навҳагарларнинг аянчли аҳволини шоир маснавийсида шундай тасвирлайди: уйда ётиш учун бўйраси ҳам йўқ, боши остида ёстиқ ўрнига ғишт қўйиб ётади, арпа нони («нони жав»)га ҳам зор бўлиб, уларга «шакли фалак бир патир», кийими йўқлигидан гулҳар аро ҳокисор, судхўр, унинг тўнини «гаров»га олиб қўйган, Айримлари уйи йўқлигидан «эски ғор»ларда яшайди, сув ўрнига «жигар қони» («хуни жигар»)ни ичади. Уловга миниш унга «фалакдин йироқ» орзу. Унинг «Кўнгли жаҳон танаси бирлан ярим», золимлар эса унинг бошида таёқ ўйнатадилар. Бу кўргиликлардан тоқати тоқ бўлган шоир юқоридагилардан шундай хулосалар чиқаради:

...Золи кўҳандирки, эрур пушти ҳам,
Пешаси атфолиги қилмоқ ситам!
...Кўрки, жаҳон томига чархин қуриб,
Ултиради рақсига айлантириб.
... Топсам эди даст мани дарднок,
Айланар эдим субҳ яқосини чок-

Шоир инсон қалбини сопол (хазаф»)ча қадрламайдиган бойлик эгаларига қарата:

Мискин зери санги озор аст,
Дил хазаф нест, бебаҳо гуҳараст!

Мазмуни:

Мискин (бечора)лар озор тошларининг остида,

Ахир, инсоннинг дили сопол эмас, бебаҳо гавҳардир! дея хитоб қиладики, бу мисралар шоирнинг халқ ҳуқуқларининг жасур ҳимоячиси эканлиги билан бирга унинг ўзига хос «ташриф қозоси» ҳамдир.

Шоир Рожий Маргиноний ижодининг салмоқли қисминий сатирик ва юмористик асарлар ташкил этади. Диққатга сазовор томони шундаки, бу ҳажвий асарларнинг асосий тифи унинг ўз ҳамкор касбдошлари —қозиларга қаратилган бўлиб, қози маснадини бойлик манбаига айлантириб олган рибохўр -порахўрлар, қози сайловидан пул билан ўтмоқчи бўлган ёхуд ўтган чаласавод, жоҳил қозилар ёндирувчи, куйдирувчи кулги остига олинади.

Мисоллар:

Қанча қози бўлди чамбарак дастордан.
Мансаб аҳлин кўрди эмди —шоҳлиг ҳайвон экан.

Қози Исҳоқ эрди саҳро говидин,
Ирғиб ўтган ҳар балони говидан
...Тоза қилсун ул музолим чиркини.
Ҳақ таоло оби раҳмат товидин.
Қозии Уш аз ин пеш аз сангбуд, ажаб буд,
Ин турфатар, ки акнун Қози Туроб гашта.

Мазмуни: бундан илгари Ушга Тош (хожа) қози бўлгани қизиқ эди, Энди Туроб (туфроқ) зожанинг қози бўлгани ундан ҳам қизиқ бўлди.

Қози Олим қазои ҳожат эмиш,
Чўб билан кавласанг чиқар таърих.

Шоир чор мустабид тузум жорий этган «қози сайлов» тузумининг шунчаки бир «ўйин» эканлигини, масалани, асосан, ҳамён ҳал этишини жуда катта жасорат билан очиб ташлайди:

Оре, тўфони балодиң ўткали.
Заврақи мансабни пулдин чови бор.

Унингча, қози сайлови гўё бало тўфони бўлиб, бундан соғ-саломат ўтишнинг бирдан-бир йўли мансаб қайиғининг эшкаги фақат пулдан ясалган бўлиши керак!... Қозиликка пул билан ўтиш ҳаваскорларини эса:

Пул билан ўтсанг қазо сарҳадига,
Пулсарот остида ўтлуғ зови бор!..
дея, қилкўприк остидаги жаҳаннам оловларидан ҳазар қилишга чақиради!

Бир сўз билан айтганда, буюк аллома Бурҳониддин ал-Марғинович ар-Рошидонийнинг катта тўйи унинг истеъдодли ва садоқатли издоши Хожажон Қози Рожий Марғиновичнинг ҳам тўйидирки, назаримизда у салаф устози ҳақида шундай деяётгандай:

Ҳазратим ҳосиб «Ҳидоя» менинг,
Дастуру такагоҳ—ҳимоям менинг.
Фурурим издошман дилбандим Сизга,
Ҳуқуқий бойлиги—меросдир бизга.
Яқин қирқ йилдирки, қози калонман,
Ишимдан гоҳ рози, гоҳи нолонман.
Фиқҳ илмин ўргандим китобингиздан,
Фақиҳлар матлаби офтобингиздан,
Аё Пир нурларга тўлсин ҳокингиз,
Шод бўлсин, шод бўлсин руҳи покнингиз!
Таваллуд муборак, набинажотим,
Оллоҳга етгайдир бул муножотим!

НУРХОН ЖАСОРАТИ ВА ФОЖЕАСИ

Президентимиз Ислом Қаримов тарихчилар анжуманида сўзлаган нутқида: «Тарихчиларимиз, ёзувчиларимиз тарихий ҳаётни ҳеч бўймай, ҳеч қандай хол қўймай тўппа-тўғри ёритишлари керак», — деган эди.

Нурхон фожиаси ҳақида синглиси Бегимхон ая шундай ҳикоя қилиб берган эди:

— Ҳали 17 ёшга тўлмаган, она сути оғзидан кетмаган норасида қиз шунчалик гуноҳ қилганмиди? Йўқ!

Нурхон фожиаси жоҳил отамиз Йўлдошхўжанинг бераҳмлиги, шафқатсизлигидан рўй берган.

Угай акам Соли онамизнинг кундошини ўғли эди. Ота бир, она бошқа Соли нодонлигидан қояли жиноятга қўл урди, ўз синглисини ўлдирди. Онам Қимёхонни дадам кигизга ўраб тепкилаб ўлдирган эди. Сабабини қаранг, мен ўшанда мактаб ёшидан ўтгандим. Нурхон 6 ёшга тўлган чоғи. Дадамга онам: — Қизларимизни мактабга берсак,—деган сўзи учун золим дадам уни уриб ўлдирган. Биз опа-сингил онамизни дадам тепиб ўлдирганини кўрган тирик гувоҳлар эдик. Шундан қўрқиб, уйдан қочиб чиқдик ва Марғилон шаҳар шўъбаси раисаси бўлмиш Саломат аяга учрадик. Уста Олим Коми-

лов шуъбаси раисаси бўлмиш Саломат аяга учрадик. Уста Олим Комилов ҳомийлик қилиб, бизни Самарқанд шаҳрида ташкил топган Муҳиддин Қориёқубов раҳбарлигидаги ўзбек этнографик фольклор группасига жўнатиб, жон сақлаб қолганмиз.

Бир йил театрда ишлаб, ёзги таътилга чиқиб, дугоналаримиз билан она шаҳримиз Марғилонга қайтдик. Аммамнинг уйига тушдик. Лекин аммам дадам билан тил бириктириб, ўгай акамиз Солига қўлига қуръон тутқазиб, бизни ўлдиришга онт ичирган эканлар. Соли аммамнинг уйига кириб, маст ҳолда Нурхонга пичоқ урган. Мен ўша куни безгак касали билан истималаб, аммамникига бормаган эдим.

Нурхон фожиаси бутун Фарғона водийсига тарқалиб, овоза бўлиб кетганди. Озодлик, эрк қотиллари устидан 10 кун суд бўлди. Дадам, аммам ва имом домла отувга, қотил акам 18 ёшга тўлмагани учун 10 йил турмага ҳукм этилди. Нурхон ҳали 17 тўлмай фожиали ҳалок бўлди. Лекин унинг номи абадий барҳаёт бўлиб қолди. Унинг номида театрлар, мактаблар бор.

Бу мудҳиш воқеа 1929 йил 1 июнь куни юз берганди. Биринчи ўзбек раққосаси санъатимиз тарихида порлоқ хотира бўлиб қолди.

ОХУНЖОН ҚИЗИҚ ҲУЗУРЖОНОВ

Охунжон қизиқ саҳнага чиққанда томошабинлар уни кўришлари биланоқ ўзларидан ўзлари қаҳ-қаҳ отиб кулишар-верарди. Нега десангиз, унинг кулдиришга мос юз-кўзлари, юриш-туриши, килиқлари, бетакрор рақслари, овозлари кулгига хос эди. Унинг мақомлари ҳеч кимни кулдирмай қўймас эди.

Охунжон Ҳузуржоновнинг асли фамилияси Турсунов (уста бўлмиш Юсуфжон қизиққа ҳамоҳанг фамилиясини Ҳузуржонов қўйган эди).

1903 йилда туғилган, 1967 йилда 4 май куни бетобликдан вафот этган. Умри бесамар ўтмади. Бутун Ўзбекистонда ном чиқариб, одамларни кулдириб ўтди.

Охунжон ака халқ кизиқчиси, у асосан жонли тилда оф-заки ижод қилган. Уни ёзма адабиёт қолипига солиш мутла-

қо нотўғри. Қизиқчилигини, кулгу ҳикояларини унинг ижросида қандай чиқса, шундайлигича ёзиб олинганига нима етсин.

Қизиқчининг хизматларини сарҳисоб қилиб ўтсак, 1901 йилдан 1933 йилгача Фарғона театрида артист бўлган, урушдан илгариги ўн йилликларда янги ташкил топган колхоз-совхозларда, канал, қурилишларида бошқа санъаткорлар билан халққа хизмат қилади. 1937-1941, 1959 йилларда Москвада бўлиб ўтган ўзбек адабиёти ва санъати декадаларида устози Юсуфжон қизиқ билан ҳамкорликда иштирок этиб, пойтахт санъат шинавандаларининг олқишига сазовор бўлади. 1941 йил 4 майда Охунжон Ҳузуржоновага Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист унвони берилади.

Марғилон ҳокимияти Фармони билан шаҳар кўчаларидан бирига Охунжон Ҳузуржонов номи берилиб, абадийлаштирилган.

МУАЛЛИФ ҲАҚИДА

— Менинг бахтим —халқим, мустақиллик, —дейди кекса ижодкоримиз Ҳамид ака Усмонов.

Ҳамид Усмон ижодининг энг гуллаган палласи мустақиллик йилларига тўғри келди. Отахон ёзувчимиз 70 ёшга кирдилар. Шундан ярим асрга яқин йилларда ўқитувчилик касбини эъозлаб, ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялаш билан ўтди. Мана, қирқ йил бўляптики, отахон қалам тебратиб келяпти. Излаган имкон топар экан. Республикамиз, вилоят, шаҳар матбуотларида бир қанча мақолалари, ҳикоя, очерклари чоп этилган. Айниқса, устознинг саҳна асарлари, хужжатли кинофильмлари томоша қилганмиз.

Яқин йиллар ичида отахоннинг «Марғилон —санъаткорлар шаҳри», «Юсуфжон қизиқ ҳангомалари», «Марғилон хунардандлар шаҳри» китоблари чоп этилиб, китобсеварларни ҳушнуд этган бўлса ва ниҳоят қўлингиздаги «Марғилон фарзандлари» китоби сизни мамнун этса ажабмас.

М У Н Д А Р И Ж А

1. Сўзбоши ўрнида, Марғилон шаҳар ҳокимининг сўзи	3
2. Майгу барҳаёт сиймо. Акмал Саидовнинг сўзи	5
3. Довудовлар сулоласи	8
4. Яхшилар ёдномаси	10
5. Марғилонлик олимлар, академиклар	13
6. Қатағон қурбонлари	14
7. Яхшидан бог қолади	15
8. Ҳамиша халқ хотирасида	17
9. Марғилоннинг мард ўғлонлари, Ниёзов Амин Эрматович	18
10. Ўрмон ота халқ отаси эди	19
11. У босган излар ўчмайди	21
12. Мелибой Шодиев	22
13. Марғилон санъаткорлар юрти. Юсуфжон қизиқ Шакаржонов	23
14. Марғилон ҳунармандлари	25
15. Атлас, шоҳи, беқасам	26
16. Мўминжон ҳаким	27
17. Раҳматилло — иши тилло	29
18. Тамарахоним	31
19. Мукаррама Турғунбоева	32
20. Саодат Қобулова	33
21. Машҳур ҳофиз Маматбуво Сатторов	33
22. Маъдали ҳофиз Раҳматуллаев	34
23. Уста Олим Комилов	35
25. Жўраҳон Султонов	36
26. Маъмуржон Узоқов	37
26. Санъатим дарғалари. Мўминжон Ҳошимов	37
27. Юлдуз Усмонова	38
28. Марғилоннинг қувончи ва фаҳри	39
29. Умр опа — дуторчи	41
30. Халқ таълими жонкуярлари	43
31. Менинг топган дуру зарим	44
32. Кекса матбуотлардан бири	46
33. «Марғилоннома» китобидан. Йўлдош Сулаймон	47
34. Ётур	47
35. Марғилон — мумтоз шоирлар шаҳри. Увайсий Ҳаҳон Отин — газал маликаси	47
36. Хожажон қози Рожий Марғинович Бурҳониддин ал-Марғинович ар-Рошидонийнинг истеъдодли издоши. М. Мадғозиев	49
37. Нурхон жасорати ва фожеаси	52
38. Охунжон қизиқ Ҳузуржонов	53
39. Муаллиф ҳақида	54

ОММАБОЛ НАШР

Ҳамид УСМОН

МАРҒИЛОН ФАРЗАНДЛАРИ

Муҳаррир — С. Қаҳҳор.

Мусаҳҳиҳ — А. Тошқулов.

Тех. муҳаррир — Ғ. Эгамбердиев.

Теришга берилди 26.10.2000. Босишга рухсат этилди
1.11.2000. Ҳажми 1/16. Шартли б. т. 3,1. Адади
1000. Буюртма 4500. Баҳоси келишилган нарҳда.

«Фарғона» нашриёти, 712014. Фарғона шаҳри,
Соҳибқирон Темур кўчаси, 28-уй.

Фарғона вилоят босмаҳонаси. 712014, Фарғона ш.
Соҳибқирон Темур кўчаси, 45-уй.